

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Logopedická prevence v tématech třídního vzdělávacího programu v mateřské škole

Vypracovala: Lucie Vacková

Vedoucí práce: PaedDr. Alena Váchová

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci na téma *Logopedická prevence v tématech třídního vzdělávacího programu v mateřské škole* vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 20. 3. 2019

.....
Lucie Vacková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, paní PaedDr. Aleně Váchové, za odborné vedení, ochotu a cenné rady při tvorbě práce. Poděkování patří také mé rodině a blízkým, kteří mně byli po celou dobu oporou.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na logopedickou prevenci v mateřské škole. V úvodu teoretické části je vymezena logopedie, logopedická prevence, její obsah a metody. Další část charakterizuje logopedickou prevenci v rámci předškolního vzdělávání, specifika toho vzdělávání, jeho plánování a hodnocení. Praktická část uvádí náměty na logopedickou prevenci v rámci pěti běžných tematických celků třídního vzdělávacího programu. Tyto náměty byly realizovány v mateřské škole v krajském městě a následně vyhodnoceny dle předem sestaveného evaluačního plánu. Bakalářská práce ukazuje, že logopedická prevence může být přirozenou součástí integrovaného tematického vzdělávání v mateřské škole.

KLÍČOVÁ SLOVA

komunikace, logopedie, logopedická prevence, předškolní vzdělávání, mateřská škola, třídní vzdělávací program

ABSTRACT

The bachelor's thesis focuses on speech therapy prevention in nursery school. The theoretical part begins with definitions of speech therapy and speech therapy prevention, including its scope and methods. The following part of the thesis defines the role of speech therapy prevention within pre-school education, specific features of this type of education, its planning and assessment. The practical part presents several topics for speech therapy prevention, which fall under five common thematic units mentioned in the class educational programme. These topics were put into practice in a nursery school located in a regional town and subsequently evaluated according to evaluation plan, which had been drawn up beforehand. This bachelor's thesis shows that speech therapy prevention can form a natural part of integrated thematic education in nursery school.

THE KEY WORDS

communication, speech therapy, speech therapy prevention, pre-school education, nursery school, class educational programme

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 LOGOPEDICKÁ PREVENCE	9
1.1 Logopedie.....	9
1.1.1 Řeč a komunikace	9
1.1.2 Vývoj řeči v předškolním období	10
1.1.3 Narušená komunikační schopnost.....	11
1.2 Logopedická prevence	13
1.2.1 Vymezení pojmu logopedické prevence.....	13
1.2.2 Podpora vývoje řeči v předškolním období jako součást primární prevence	14
1.2.3 Oblasti logopedické prevence.....	17
1.2.4 Metody logopedické prevence	20
2 LOGOPEDICKÁ PREVENCE JAKO SOUČÁST VZDĚLÁVÁNÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	23
2.1 Vzdělávání v mateřské škole	23
2.1.1 Specifika předškolního vzdělávání vzhledem k logopedické prevenci	24
2.1.2 RVP PV a logopedická prevence	26
2.2 Plánování vzdělávání a logopedické prevence	27
2.3 Hodnocení a evaluace v mateřské škole.....	29
2.3.1 Hodnocení předškolního vzdělávání na úrovni třídy	29
2.3.1.1 Hodnocení výsledků vzdělávání v oblasti logopedické prevence.....	30
PRAKTICKÁ ČÁST	31
3 NÁMĚTY PRO LOGOPEDICKOU PREVENCI.....	31
3.1 Cíl práce a metody výzkumného šetření.....	31
3.2 Evaluační plán	31

3.3 Tematické celky.....	34
3.3.1 Tematický celek „Podzim“	34
3.3.2 Tematický celek „Svatý Martin“	43
3.3.3 Tematický celek „Vyletěl si pyšný drak, vyletěl si do oblak“	52
3.3.4 Tematický celek „Adventní čas“	59
3.3.5 Tematický celek „Tři králové“	67
3.4 Závěrečná evaluace.....	76
ZÁVĚR.....	79
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	80
SEZNAM PŘÍLOH	84

ÚVOD

Předškolní věk je považován za jedinečnou a nenahraditelnou etapu ve vývoji člověka. S tímto obdobím je úzce spjata i jedna z nejdůležitějších schopností, kterou si dítě osvojuje již od útlého věku – schopnost komunikace.

V šestém až sedmém roce života dítěte dochází k ukončení základního vývoje řeči a poté je velmi obtížné komunikační návyky měnit. Z tohoto důvodu je velmi důležité, aby si dítě do této doby osvojilo základní jazyková schémata, rozvinulo slovní zásobu, zpřesnilo artikulaci a dokázalo souvisle komunikovat, neboť narušení komunikační schopnosti může dále dítě ovlivnit nejen v jeho socializaci, následném vzdělávání, ale i v celém jeho životě.

V prostředí mateřských škol i ve svém okolí se často setkávám s dětmi s narušenou komunikační schopností. Toto téma bakalářské práce jsem si vybrala zejména proto, abych poukázala na tuto problematiku, neboť pedagogové mateřských škol mohou logopedickou prevencí pozitivně ovlivnit řečový vývoj dítěte. Touto prací jsem chtěla dále ukázat, že logopedická prevence může být přirozenou součástí integrovaného tematického vzdělávání v mateřské škole a měla by být nezbytnou součástí předškolního vzdělávání.

Cílem práce bylo vytvořit náměty aktivit sloužících k logopedické prevenci pro předškolní děti v rámci běžných tematických celků třídního vzdělávacího programu. Jednotlivé náměty byly realizovány a následně vyhodnoceny dle předem sestaveného evaluačního plánu.

Teoretickou část tvoří dvě kapitoly. První kapitola vymezuje termín řeči a komunikace, dále termín logopedie, logopedické prevence, její obsah a metody. Druhá kapitola charakterizuje logopedickou prevenci v rámci předškolního vzdělávání, specifika tohoto vzdělávání, jeho plánování a hodnocení.

V praktické části této práce jsou uvedeny náměty pro logopedickou prevenci. Náměty aktivit jsou začleněny do pěti tematických celků, se kterými se v mateřské škole běžně setkáváme. Jednotlivé aktivity byly dále zařazeny do základních oblastí logopedické prevence. Nalezneme zde také evaluační plán, na jehož základě vzniklo hodnocení v praxi ověřených aktivit.

TEORETICKÁ ČÁST

1 LOGOPEDICKÁ PREVENCE

1.1 Logopedie

Logopedie se jako vědní disciplína řadí do širšího rámce vědního oboru speciální pedagogiky. „*Logopedie v nejširším slova smyslu je výchova řeči (logos – řeč; paidea – výchova)*“ (Sovák, 1984, s. 15). Lechta (1990, s. 15) uvádí: „*Logopedie je speciálně pedagogická věda. Zabývá se výchovou osob s narušenou komunikační schopností*

a prevencí tohoto narušení. Logopedie zkoumá narušení komunikační schopnosti z aspektu příčin, průběhu, frekvence výskytu, následků, možností diagnostikování, odstraňování, prevence, určování prognózy.“

Logopedie spolupracuje s foniatříí, neurologií, neurochirurgií, pediatrií, psychiatrií, stomatologií a dalšími obory. Důležitý je vztah logopedie s jazykovědnými obory – fonetikou a fonologií a v neposlední řadě nesmíme opomenout důležitost spolupráce s psychologii (Klenková, 1997).

K základním pojmům, se kterými se v logopedii setkáváme, patří zejména řeč a komunikace.

1.1.1 Řeč a komunikace

Definici řeči uvádí Sovák (1965, s. 7) takto: „*Řeč – schopnost vzájemného sdělování a dorozumívání. Je to vlastnost specificky lidská. Řečí člověk sděluje své pocity, přání a myšlenky druhým lidem. V podmínkách společenského bytí také vnímá, co jiní říkají.*“ Dále uvádí, že řečí rozumíme schopnost užívat sdělovacích prostředků.

Kejklíčková (2016, s. 18) ve své definici také zdůrazňuje řeč jako specificky lidskou schopnost a definuje ji jako nejdokonalejší biologickou formu předávání informací. Dále definici rozšiřuje následovně: „*Řeč používaná určitým národem (etnikem) se označuje jako jazyk. Řeč jako dorozumívací forma je buď mluvená, neboli mluva, která je složitou zvukovou informací a je projevem jazyka.*“

Pavlová – Zahalková (1976, s. 14) doplňuje definici řeči o spjatost řeči s myšlením: „Bez řeči by nebylo myšlení, správné myšlení se opět projevuje řečí.“ Dodává, že rozvojem řeči podporujeme i duševní a sociální rozvoj dítěte. Dále zde hovoří o spjatosti poruchy řeči a společenských vztazích dítěte. Dítě, které mluví špatně, trpí pro jeho nedostatek ve styku s ostatními dětmi a dospělými.

Pojem komunikace a jeho široké použití vysvětluje Zajitzová (2011, s. 56) následovně: „Slovo je odvozeno od latinského *communicare* a znamená *informovat, oznamovat, radit se se někým, něco spojovat, spoluúčastnit se, svěřovat*.“ Zajitzová dále hovoří o komunikaci jako o nezbytné součásti lidského života a společnosti. Jako nezbytnou součást socializace a spojení člověka s okolním světem uvádí komunikaci i Kraus (2008).

Nezbytné podmínky pro správný rozvoj řeči dítěte (Jedlička in Škodová, 2003, s. 90):

- nepoškozená centrální nervová soustava;
- normální intelekt;
- normální sluch;
- vrozená míra nadání pro jazyk;
- adekvátní sociální prostředí.

1.1.2 Vývoj řeči v předškolním období

Dítě má od narození vrozenou schopnost vnímat řeč, poté se ji učí postupně napodobovat, a tím získává komunikační zkušenosti. Dále dítě přichází k vlastnímu řečovému projevu, k prvním slovům a větám (Průcha, 2013).

Ve věku tří let si děti osvojují velké množství nových slov, které chtějí používat, avšak v rozhodující chvíli si nemohou rychle vzpomenout na správný výraz, zarazí se, opakují první slabiky a jakoby nemohou z místa. Často také děti jednotlivá slova zkomolí. Přichází také období otázek, kdy se dítě vyptává na věci, které nezná, a chce vysvětlení. Ptá se ale také na věci dávno známé a vyžaduje stejnou odpověď, kterou dostal dříve. Období otázek „*a proč?*“ přichází mezi třetím a čtvrtým rokem, hned po období otázek „*co je to?*“. Dítě si chce především povídat a mnohé se dozvědět (Kutálková, 2010).

Dítě také užívá jednotné a množné číslo a zná přes 1000 slov. Přibližně ve třetím roce se dítě dostává do stádia logických pojmů (Zajitzová, 2011).

Mezi 3. a 4. rokem se řeč dítěte vyvíjí po stránce logické. Dítě již chápe obsah, rozliší konkrétní a abstraktní pojem, jeho řečový projev se celkově zlepšuje (Zajitzová, 2011). Začíná se objevovat tvorba souvětí ve slučovacím poměru (Klenková, 1997). Dítě v tomto věku používá správné tvary slovesa *být* ve větách, může používat věty tvořené ze čtyř a více slov. Také již užívá zájmena já, ty, mě, my a oni (Kejklíčková, 2016).

Po čtvrtém roce věku dítěte se slovní zásoba spontánně zvětšuje a rozšiřuje. Dítě má mimo jiné zájem o básničky a písničky, které se díky dobré mechanické paměti učí snadno zpaměti. Dále se v tomto období ustaluje výslovnost řady hlásek. Dítě umí většinou vyslovovat všechny hlásky, kromě hlásek L, R a Ř, je to však velmi individuální. Dítě obvykle využívá všechny slovní druhy a používá přibližně 1500 slov (Kutálková, 2010).

Kolem 5. a 6. roku činí slovní zásoba cca 2500–3000 slov a základní vyjadřovací návyky se upevňují (Klenková, 2006). V období pěti až šesti let by dítě mělo umět popsat situační děj obrázku, vyjádřit své pocity, přání, potřeby, pokud možno souvisle a gramaticky správně (Klenková, Kolbábková, 2003).

1.1.3 Narušená komunikační schopnost

Jak je z Lechtovy výše uvedené definice zřetelné, významným pojmem v logopedii je v současné době narušená komunikační schopnost.

Kdy hovoříme o narušení komunikační schopnosti vysvětluje Lechta (2003, s. 17) takto: *„Komunikační schopnost člověka je narušena tehdy, když některá rovina jeho jazykových projevů (příp. několik rovin současně) působí interferenčně vzhledem ke komunikačnímu záměru.“* Jde o rovinu foneticko-fonologickou, morfologicko-syntaktickou, lexikálně-sémantickou a pragmatickou.

Narušená komunikační schopnost může být trvalá nebo přechodná. Dále může být hlavním dominantním příznakem nebo symptomem (či důsledkem) jiného postižení (Klenková, 1997).

Narušená komunikační schopnost se může u dítěte projevit jako vrozená vada řeči nebo jako získaná porucha řeči (Lechta, 2003).

(Lechta, 2003, s.37) člení **narušenou komunikační schopnost** do následujících **kategorií**:

- vývojová nemluvnost (vývojová dysfázie);
- získaná orgánová nemluvnost (afázie);
- získaná psychogenní nemluvnost (mutismus);
- narušení zvuku řeči (rinolalie, palatolalie);
- narušení fluence řeči (tumultus sermonis, balbuties);
- narušení článkování řeči (dyslalie, dysartrie);
- narušení grafické stránky řeči;
- symptomatické poruchy řeči;
- poruchy hlasu;
- kombinované vady a poruchy řeči.

Klenková (2006) uvádí, že definovat narušenou komunikační schopnost je dosti nesnadné, a to i z důvodu komplikovanosti vymezení termínu normality. Tím se myslí nesnadnost určení, kdy se jedná o normu a kdy už můžeme hovořit o narušení komunikační schopnosti. Lechta (2003) upřesňuje, co nepovažujeme za narušenou komunikační schopnost:

- fyziologická nemluvnost;
- vývojová dysfluence (neplynulost);
- fyziologická dyslalie;
- fyziologický dysgramatismus;
- nepoužívání společného jazyka mezi vysílatelem a příjemcem.

1.2 Logopedická prevence

1.2.1 Vymezení pojmu logopedické prevence

Prevence (z latinského slova *praevenire*, předcházet) je soustava opatření, která mají předcházet nějakému nežádoucímu jevu. „V moderní logopedii se čím dál více dostává do popředí snaha předcházet poruchám komunikačních schopností.“ (Klenková, 1997, s.9)

Pavlová – Zahálková (1976, s. 11) uvádí následující definici logopedické prevence: „Logopedická prevence se snaží preventivně předcházet vzniku všech poruch dorozumívání, především řeči, hlasu a sluchu. Používá k tomu osvětových prostředků, kterými působí na rodiče, na pracovníky v kolektivních zařízeních dětské péče.“

Klenková (1997) zdůrazňuje logopedickou prevenci nejen jako osvětové působení, kdy předcházíme poruchám komunikačních schopností, ale také jako pokyny pro optimální stimulaci řeči a jejího vývoje.

Zeulková (in Kaleja 2014, s. 39) vymezila termín logopedické prevence následovně: „Logopedická prevence je významnou součástí logopedické péče v širším pojetí jako oblast předcházení vzniku poruch komunikace a čtenářských obtíží, dále také oblast péče o kulturu projevu mladé generace.“ Dále Zeulková (in Kaleja, 2014) uvádí, že těžištěm logopedické prevence je všestranný rozvoj a podněcování dětí ke spontánnímu mluvení, rozvíjení mluvní pohotovosti, smyslového vnímání, slovní zásoby, představivosti, fantazie, zdokonalování rytmického cítění a motorických schopností.

V logopedii můžeme aplikovat metody *primární, sekundární a terciální prevence* (Škodová, Jedlička 2003).

Primární prevenci můžeme chápat jako předcházení situacím, které mohou jakkoliv ohrozit a narušit komunikační schopnost. V tomto směru hovoříme zejména o předcházení ohrožujícím situacím, které mohou vyvolat poruchy hlasu či o podpoře správného vývoje řeči dítěte (Klenková, 2006). Primární prevence může být *nespecifická*, která všeobecně podporuje žádoucí formy chování. V logopedii to může být například propagování správné péče o řeč dítěte. *Specifická* pak zahrnuje zaměření proti

konkrétnímu riziku narušení komunikační schopnosti (Hartl, Hartlová, 2000). Metodou primární prevence je zejména osvěta v prostředí rodinném a školním (Sovák, 1965).

Sekundární prevence je zaměřena na jisté rizikové skupiny, u nichž se projevuje ohrožení a může dojít k poruchám řeči nebo hlasu. Mluvíme zde například o hlasových profesionálech, jako jsou herci, zpěváci, učitelé (Klenková, 2006). Do skupiny sekundární prevence můžeme zahrnout také děti s vývojovou neplynulostí řeči, kde hrozí riziko koktavosti (Hartl, Hartlová, 2000). Dále sem patří děti předčasně narozené, novorozenci s nízkou porodní hmotností, děti z rodin s dědičnou zátěží (rozštěpové vady, sluchové vady či komunikační obtíže) (Peutelschmiedová, 2005).

Terciární prevence je již zacílena na jedince s narušenou komunikační schopností, a to z důvodu předcházení obtíží v socializaci (Klenková, 2006). Jedincům s narušenou komunikační schopností je nutno věnovat takovou speciální péči, díky které dokáží překonat své nedostatky v oslabení řeči tak, aby nedošlo k deformaci jejich osobnosti (Klenková, 1997).

1.2.2 Podpora vývoje řeči v předškolním období jako součást primární prevence

Kutálková (2009) uvádí jako podporu vývoje řeči v předškolním věku tzv. *desatero na cestu*. Stanovuje zde následující pravidla, která obecně platí při podpoře řeči u předškolních dětí:

1. Dostatek přiměřených podnětů – Každý rodič vnímá množství, přiměřenost a vhodnost podnětů jinak. Je proto důležité na rodiče i učitele apelovat, aby podněty volili s citem.

2. Respektovat věk dítěte – Čím je dítě menší, tím více volíme hry všeobecně zaměřené. Hra musí dítě především bavit, přinášet mu příjemné pocity a zážitky. Nemusíme zatím příliš přemýšlet, která hra co rozvíjí. Snažíme se volit různorodé činnosti, ty dítěti nabízíme, avšak ho do nich nenutíme. Po čtvrtém roce začínáme vybírat hry a aktivity pro všestranný rozvoj dítěte.

3. Respektovat dosažený stupeň vývoje – Pokud má vývoj řeči a komunikačních dovedností probíhat bez obtíží, musíme vždy vycházet z dosaženého vývojového stupně

a na něj krok po kroku navazovat. Z tohoto hlediska je velmi důležité řídit se biologickým věkem dítěte, nikoli kalendářním.

4. Zájmy – Kutálková (2005, s. 54) uvádí: „*Chceme-li dítě něco naučit, měli bychom to zařídit tak, aby ho činnost bavila. To, co děláme rádi, nám přeci v hlavě uvázne podstatně snadněji než to, co se učíme jen z pocitu povinnosti nebo s odporem. Snadněji se učíme od těch lidí, které máme rádi nebo kterým se obdivujeme. Pokud se musíme učit něco s odporem a navíc od člověka, kterého nesnášíme, jen si komplikujeme život.*“

5. Pochvala – To, co dítěti zdůrazňujeme, se v něm dále upevňuje, naopak čemu nevěnujeme pozornost, se dále ztrácí. Úspěšné pokusy dítěte proto chválíme, neúspěšné nekomentujeme. Pokud potřebujeme dítě opravit, pochválíme alespoň jeho snahu.

6. Trpělivost – Při vývoji řeči dítěte je trpělivost nutná. Každá činnost potřebuje cvik a jinak tomu není ani v případě řeči. Pokud nejsme trpěliví, dítě se snaží mluvit rychle, nezaměřuje se na správnou artikulaci, nestihá hledat vhodná slova a tím ztrácí jistotu v komunikaci.

7. Výběr podnětů – Činnosti a hračky, které dítěti zejména v období ranného dětství předkládáme, silně ovlivňují jeho vývoj. Cenné jsou proto hračky, které dítěti umožňují různé způsoby manipulace a jejich využití se může měnit s jeho věkem – např. stavebnice či přírodní materiály. Ty mu poskytují nekonečné množství možností pro hru, dle fantazie dítěte. Měli bychom mít také na paměti známé rčení – *méně bývá někdy více.*

8. a 9. Rozvoj smyslového vnímání a tělesné obratnosti – Zprostředkováváme-li dítěti zábavu prostřednictvím techniky, zatěžujeme u něj především zrak a sluch. Tělo a s ním spojená koordinace pohybů se nijak nezapojuje. Technikou je informace dítěti pouze předána, není ale dále zpracována ani prožita. Každá činnost, která dítě zatěžuje nerovnoměrně, je špatná. Při konkrétních zkušenostech s reálným světem roste představivost, myšlení i řeč.

10. Dialog předpokládá dva lidi – Součástí komunikace je nejen řeč mluvená, ale i řeč těla – gesta, mimika. Čím je dítě mladší, tím více se zaměřujeme na neverbální doprovod

slov. Usnadňujeme mu tím pochopení situace. Někteří autoři uvádějí, že slova, která říkáme, tvoří jen menší část sdělení. Větší část pak tvoří hlas, postoj, gesta, pohled či výraz v obličeji. Z tohoto důvodu musí výchova řeči obsahovat nejen péči o obsah (slovní zásoba) a formu (výslovnost), ale také poskytovat dostatek příležitostí pro porozumění mimoslovním signálům.

Kejklíčková (2016) ve shodě s Kutálkovou (2009) zdůrazňuje v podpoře řeči pochvalu, povzbuzení, motivaci a přidává následující doporučení:

- **komunikovat s dítětem pokud možno tváří tvář na stejné úrovni** – dítěti je tak umožněn oční kontakt, díky kterému může sledovat ústa mluvícího, což mu napomáhá v odezírání jednotlivých hlásek a jejich upevňování;
- **komunikovat jasně a zřetelně, používat základní slovní zásobu, tvořit krátké věty** – snažíme se o správnou výslovnost, tvoření krátkých vět a srozumitelnost;
- **pojmenovávat předměty, pocity či činnosti** – dítě si tak rozšiřuje slovní zásobu a je mu usnadňována orientace v různých situacích;
- **obsah a forma** – do šesti let věku nerozumí ironii, proto by měl být obsah našeho sdělení v souladu s tím, jakým způsobem co říkáme (intonace, dynamika).

1.2.3 Oblasti logopedické prevence

V rámci logopedické prevence se zaměřujeme na několik oblastí rozvoje dítěte. Ty napomáhají ke správnému rozvoji řeči a komunikačních dovedností.

Sluchové vnímání a fonologické uvědomění

Sluch významně ovlivňuje rozvoj řeči dítěte a je jedním z prostředků komunikace. V předškolním období se zdokonaluje záměrné naslouchání, které v mateřské škole podporujeme poslechem pohádek a říkadél, poznáváním jednotlivých zvuků, ukazováním směru zvuku či poznáváním písně dle melodie. Rozvíjí se také sluchová analýza a syntéza. Tím se s dětmi učíme rozkládat slova na slabiky, určovat a poznávat rýmy a vydělovat jednotlivé hlásky (počáteční i koncové). Pro správnou výslovnost je důležitá sluchová diferenciacce (rozlišování), kde využíváme aktivity typu: „*Poznej, jestli je dvojice slyšených slov stejná, Ukaž na obrázku slovo, které ti řeknu,...*“ U dětí rozvíjíme také sluchovou paměť. K tomu využíváme básničky, říkadla a písně, které volíme přiměřeně k jejich věku (Bednářová, 2007).

Rozvoj motoriky

Při motorickém rozvoji dítěte se zaměřujeme na hrubou motoriku, kterou rozvíjíme především lokomočními pohyby (chůze, běh, lezení, skákání, atd), koordinací jednotlivých pohybů nebo při pohybových hrách, například s míčem. Se zlepšující se obratností velkých svalových skupin se u dítěte rozvíjí i jemná motorika. Ta je pro dítě z hlediska řeči důležitá. Cvičení jemné motoriky je důležité pro přípravu dítěte na pozdější výuku psaní, neboť funkce ruky a řeči jsou v úzké souvislosti (Klenková, 1997). K rozvoji jemné motoriky u předškolních dětí využíváme stavebnic, kreslení, malování, stříhání, vytrhávání z papíru, modelování, aktivit k rozvoji hmatového vnímání nebo sebeobslužných činností, jako je například zapínání knoflíků a zavazování tkaniček (Bednářová, 2007).

Grafomotorika

Oblast grafomotoriky zahrnuje zejména péči o správné držení tužky, uvolněnost zápěstí a je sledován také přiměřený tlak dítěte na tužku. Vše probíhá formou hry nebo motivovaných cvičení. U předškolních dětí můžeme v rámci grafomotorických cvičení

zkoušet tyto pohyby ruky: kruh, elipsa, osmička, vlnovka, různé druhy čar (vodorovné, svislé, šikmé, různými směry), horní či dolní oblouk (Kutálková, 2009). Jednotlivá cvičení mohou být rytmizována jednoduchými říkadly (Klenková, 1997).

Artikulační cvičení a motorika mluvidel

S rozvojem motoriky a řeči souvisí motorika mluvidel, kterou u dítěte rozvíjíme za pomoci artikulačních cvičení. Při rozvíjení artikulačních orgánů se zaměřujeme na rty, čelist a jazyk (Klenková, 1997). U dětí ve věku 3-4 let neklademe nároky na přesnost či rychlost provádění cviků (např. *čertík* – pohyb jazyka dopředu a dozadu či z úst ven a zpět, *ještěrka mává ocáskem* – pohyb jazyka z pravého koutku do levého a zpět, pohyb jazyka do kruhu, špulení rtů, brnkání prstem o dolní ret (*brm, brm*), nafouknutí obou tváří – propíchnutí prsty a další artikulační cviky). U dětí starších 5 let využíváme vědomého nácviku. Ten směřujeme na určitou skupinu hlásek (Kutálková, 2009).

Dechová a fonační cvičení

Děti vedeme ke správnému dýchání (hluboký nádech nosem, výdech nosem či ústy). Pokud má dítě často pootevřená ústa, vede to k ochabnutí svalů mluvidel i obličeje. To může dále způsobit vadnou výslovnost celé řady hlásek. U dítěte také sledujeme hospodaření s dechem, které podporujeme básničkami a především zpěvem, kdy dítě musí s nádechem vydržet podstatně déle, než při běžném a klidném dýchání (Kutálková, 2010). Pro dechová cvičení volíme především formu hry v kombinaci s fonačním (hlasovým) cvičením. Jako příklad dechových cvičení můžeme uvést činnosti zaměřené na usměrňování výdechového proudu (např. foukání do peříčka, papíru, na zmrzlé ruce, do větrníku, brčkem do vody), říkání několika slov na jeden výdech (formou říkanky), zpěv písní, hry s hlasem (vydechování na danou slabiku). Vhodná je také hra na zobcovou flétnu (Klenková, 1997).

Prostřednictvím fonačních cvičení si dítě osvojuje především techniku měkkého hlasového začátku, rozvíjí se zvučnost, síla a barva hlasu. K těmto cvičením využíváme zejména jednoduché texty (Štěpán, Petráš, 1995).

Zrakové vnímání

Dle Bednářové (2005, s. 14): „*Zrakem přijímáme nejvíce informací z našeho okolí. Zrak je prostředníkem poznávání hmotného světa i prostředkem komunikace.*“ Zrakové vnímání je důležité pro pozdější učení čtení a psaní. Zrakové vnímání dítěte v předškolním věku sledujeme a rozvíjíme v několika oblastech: *vnímání barev, vnímání figury a pozadí, zrakové rozlišování, vnímání části a celku, oční pohyby a zraková paměť* (Bednářová, 2005). Pro rozvoj zrakového vnímání dětí využíváme puzzle, omalovánky, hledání a třídění předmětů (dle velikosti, barvy, tvaru,...), pexeso, Kimovy hry, dokreslování části obrázku, hledání rozdílů – *Co se změnilo ve třídě, na obrázku,...?*, hledání ukrytého obrazce v obrázku, a další (Kutálková, 2009).

Rozvoj slovní zásoby

Při rozvoji slovní zásoby je důležitá metoda *názornosti* – ukázat dítěti předmět nebo alespoň jeho obraz a vysvětlit jeho účel. Důležité je zopakování správné výslovnosti nového slova tak, aby si dítě výslovnost zafixovalo (Pavlová – Zahálková, 1976). Je třeba rozvíjet nejen pasivní slovní zásobu, tedy slova, kterým dítě rozumí, ale především aktivní slovní zásobu, kterou dítě aktivně využívá ve svém projevu. K rozvoji slovní zásoby využíváme kromě běžného rozhovoru také popis věcí a činností, které vidíme nebo právě děláme, popisování věcí přídavnými jmény – *jaké co je*, hledání nadřazených pojmů, synonym, homonym a antonym, stupňování přídavných jmen, hry s rýmem nebo rozlišování slov neutrálních a citově zabarvených (Kutálková, 2010).

Rytmické cítění

Na začátek je důležité zmínit, že dítě má rytmus rádo. Již od útlého věku u něj nalezneme zalíbení v říkankách a hrách doprovázených pohybem. Rytmické cítění u dítěte podporujeme prostřednictvím básniček, písniček, napodobování a opakováním rytmu (tleskání, hra na ozvučná dřívka či jiné Orffovy nástroje), rozlišováním krátké a dlouhé doby (Kutálková, 2010).

Výslovnost

Správnou výslovnost můžeme ovlivňovat výše zmíněnými oblastmi logopedické prevence (především dechovými a fonačními cvičeními, rozvojem sluchového vnímání

a rozvojem motoriky mluvidel). Používáním průpravných cviků k jednotlivým hláskám lze dosáhnout správné výslovnosti. K tomu využíváme například hlasů zvířat či přírodních zvuků (Klenková, 1997).

Vyjadřovací schopnosti

Jak uvádí Kutálková (2010, s. 124): „*Vyjadřovací schopnosti úzce souvisejí s aktivní slovní zásobou, ale i se schopností používat správně gramatiku a stavbu věty.*“ Vyjadřovací schopnosti jsou v mateřské škole rozvíjeny popisem obrázků, vyprávěním zážitků, příběhů nebo potřeb dětí.

1.2.4 Metody logopedické prevence

Metoda (z řeckého *met-hodos*; „za cestou“, *cesta za něčím*). Metoda je způsob, většinou plánovitý a systematický, který volíme k dosažení stanoveného cíle.

Kutálková (2009) uvádí v souvislosti s logopedickou prevencí následující metody:

Realita – Dítěti komentujeme konkrétní situace a aktivně odpovídáme na otázky, které nám pokládá. Zprostředkováváme mu dostatek příležitostí k jednoduché práci, při které dítě nejen získává informace, návyky a posiluje svoji vytrvalost, ale také je při ní nuceno komunikovat (co, proč a jak udělat). Tím jsou rozvíjeny všechny důležité složky komunikačního procesu.

Hra – Hru měníme přiměřeně dle věku dítěte. Pokud je dítě při hře kladně motivováno, snadno se mu do paměti ukládají nové poznatky, neboť hra je pro dítě nejpřirozenější činností. Dítě při hře nepřetěžujeme a u starších dětí podporujeme hry o více členech. Těmi je rozvíjeno nejen sociální cítění, ale především komunikační schopnosti.

Práce – Pokud dítěti nabídneme možnost pěstování rostlin a zeleniny, pečení chleba, práci se dřevem či sběr plodů, jsou pro ně tyto věci velmi vzrušující. S dítětem vše nové popisujeme a tím rozvíjíme nejen jeho slovní zásobu, ale i vyjadřovací schopnosti.

Obrázky a knížky – Kničky i obrázky jsou v úzké souvislosti s logopedickou prevencí, neboť v předškolním období je řeč dítěte kultivována zejména rozhovorem a poslechem četby. Dítěti dáváme dostatek příležitostí pro práci s knihou (listování, prohlížení

a popisování obrázků, četba z knihy a následné povídání o obsahu). Obrázky slouží nejen ke hrám, rozšiřují i znalosti dítěte a jeho zrakové vnímání.

Pohádky a příběhy – Dítě v období dvou let si dokáže oblíbit krátké pohádky na dobrou noc. Tříleté dítě již rádo poslouchá i delší pohádku, kterou může slyšet opakovaně a může se ji naučit téměř zpaměti – rozvoj sluchové paměti. V pohádkách nalezneme také morální pravidla, která si dítě ukládá a ztotožňuje se s nimi. Důležité při čtení pohádek dětem je osobní kontakt a náboj, kdy někdo blízký pohádku vypráví nebo čte. Příběhy a pohádky nám tak vstupují přirozeným způsobem do logopedické prevence.

Říkadla a básničky – Nejen že u dítěte rozvíjí rytmické cítění a přináší příjemný pocit z rytmu, ale také rozvíjí řeč, paměť a správné dýchání. Vždy se u dítěte zaměřujeme na správné pochopení a porozumění obsahu, nikoliv na mechanické naučení.

Písničky – Písničky mají v životě dětí stejně nepostradatelné místo, jako říkadla a básničky. Písničky mají kromě obsahu a rytmu své tempo a melodii. Důležité je dodržet zásadní pravidlo – čím menší dítě, tím volíme jednodušší melodii (menší hlasový rozsah). Dohlédneme také na přiměřenou hlasitost, aby zpěv nepoškozoval hlas dětí. Stejně jako poslech hudby je důležitý samotný zpěv.

Kresba – Specifickým způsobem lidského dorozumívání je řeč, ale také čtení a psaní. Z tohoto důvodu je potřeba věnovat kresbě dítěte pozornost, její úroveň je předpokladem pro pozdější psaní. Kresba a její rozbor se často využívá při diagnostice dítěte.

Mluvní vzor a komunikace v rodině – Pro rozvoj řeči má velký význam způsob i komunikace v rodině. Společně s rodinou je důležitý mluvní vzor a komunikace s dítětem ze strany pedagoga. Autorka upozorňuje na nevhodný způsob komunikace, kdy se ze strany rodičů nebo pedagoga jedná především o příkazy, rozkazy nebo rady. Dítě pak ztrácí bezprostřednost, neprojevuje svůj názor a zvykne si pasivně přijímat názory druhých. Autorka dále zdůrazňuje nevhodný styl komunikace, kdy rodič či pedagog nemá dostatek času nebo neprojevuje zájem o komunikaci. Málo příležitostí pro komunikaci pak vede k nezkušenosti dítěte v sociálních vztazích a výrazové prostředky dítěte jsou velmi chudé. Jako ideální variantu autorka ukazuje vzor, kdy rodič a pedagog odpovídají na otázky dětí, hledají s nimi odpovědi na problémy, názory dětí

jsou vyslechnuty a nad příkazy převažuje přiměřené řešení. Ve vztahu rodič/pedagog – dítě není výrazná nadřízenost či podřízenost. Dítě se tak učí předkládat své nápady, formulovat myšlenky a nebojí se chybovat.

Divadlo – Po shlédnutí divadla si může rodič/pedagog o divadle s dítětem povídat, nakreslit ho, či si na něj zahrát. S většími dětmi můžeme využít divadla pro dramatickou improvizaci.

Využití masmédií – Klíčovou roli zde hraje čas, který dítě tráví u obrazovky. Pořady, které dítě sleduje bychom měli sledovat s ním, v průběhu vysvětlovat nejasnosti, upozorňovat na důležité momenty děje a poskytnou mu oporu v případě napínavého momentu. Po skončení příběhu je důležitá reflexe – co se nám líbilo, nelíbilo a proč. Dítě se tak učí vnímat základní dějovou linii.

Nácvik – Součástí prevence jsou průpravná cvičení. Průprava má jasně stanovená pravidla, která vyžadují odborné vedení. Průprava musí být systematická, nenápadná a trpělivá.

2 LOGOPEDICKÁ PREVENCE JAKO SOUČÁST VZDĚLÁVÁNÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Je všeobecně uznáváno, že pobyt dítěte v mateřské škole má pozitivní vliv na jeho celkový kognitivní, smyslový a emocionální vývoj. V oblasti rozvoje řeči a komunikace lze tento pozitivní vliv také pozorovat, avšak u jednotlivých dětí rozdílně. Záleží totiž také na prostředí, ze kterého dítě do MŠ přichází, na jeho mentální a verbální vyspělosti a v neposlední řadě tento vliv ovlivňují schopnosti učitelek mateřských škol v oblasti rozvoje řeči po stránce komunikační a jazykové (Průcha, Kořátková, 2013).

Mateřská škola má kromě rodiny zásadní vliv na rozvoj řeči dítěte. Je to zejména proto, že se v předškolním období dítě rychle vyvíjí a v zásadě se také nejrychleji učí novému. Do ukončení vývoje řeči, tzn. do šestého až sedmého roku věku, by si dítě mělo osvojit základní jazyková schémata, slovní zásobu, přesnou artikulaci a souvislou komunikaci. Po ukončení vývoje řeči dítěte je již velmi obtížné naučené návyky měnit (Zajitzová, 2014).

2.1 Vzdělávání v mateřské škole

Mateřská škola je určena pro děti od 3 do 6 let, nejdříve však pro děti dvouleté. Od pátého roku dítěte je předškolní vzdělávání povinné. MŠ může být různé velikosti a kapacity a je dále organizačně dělena na jednotlivé třídy, které mohou být *heterogenní* (děti různého věku), či *homogenní* (děti stejného věku) (RVP PV, 2018). Dle *Vyhlášky č. 14/2005 Sb. O předškolním vzdělávání* (ve znění účinném od 1. 9. 2018) se třídy MŠ naplňují do počtu 24 dětí, avšak tento počet může být dále upraven, nejvýše však do počtu 28 dětí.

Dle (RVP PV, 2018) vzdělávání v mateřské škole doplňuje a podporuje rodinnou výchovu a v této souvislosti zajišťuje dítěti podnětné prostředí k jeho všestrannému rozvoji. MŠ obohacuje denní program dítěte, poskytuje odbornou péči a usiluje o vytvoření hodnotného a spolehlivého základu do života a vzdělávání dítěte.

Úkolem předškolního vzdělávání je všestranný rozvoj dítěte, vytváření dobrých předpokladů pro pokračování ve vzdělávání a v neposlední řadě plní mateřská škola úkol

diagnostický, který je založen na každodenním styku s dítětem a jeho rodiči (RVP PV, 2018). Tyto úkoly mateřské školy dále korespondují i s logopedickou prevencí.

V předškolním vzdělávání se v současnosti setkáváme s **osobnostně orientovaným modelem**, který je založen na vstřícném, spolupracujícím a nedirektivním působení pedagoga. Pedagog vychází především ze zájmů a zkušeností dítěte, které následovně doplňuje tak, aby dítě motivoval k samostatnému projevu a vyjádření. Osobnostně orientovaná pedagogika nahrazuje tradiční autoritativní přístup, vytváří pro dítě prostor a příležitosti k jeho všestrannému rozvoji. Dále předpokládá variabilitu obsahu, metod i organizace (Opravilová, 2016).

Výše zmíněný osobnostně orientovaný přístup představuje princip **individualizace**. Termín individualizace vysvětluje (Hartl, Hartlová, 2000, s. 228) takto: „*Individualizace ve výuce znamená přizpůsobení vyučování individuálním zvláštnostem žáků.*“ Opravilová (2016) dodává, že je nutné, aby pedagog jednal s dítětem vzhledem k jeho individuální osobnostní charakteristice a věku.

2.1.1 Specifika předškolního vzdělávání vzhledem k logopedické prevenci

Dle Opravilové (2016, s. 69) se výše uvedená osobnostní orientace promítá „...*do hry a přirozeného, nenásilného, situačního a prožitkového učení, který tvoří základ výchovného a vzdělávacího působení.*“

RVP PV (2018) doporučuje pro optimální a všestranný rozvoj dítěte využívání odpovídajících metod a forem práce. Tyto metody a formy dále využíváme i při plánování a realizaci logopedické prevence.

Prožitkové a kooperativní učení hrou se zakládá na přímých zážitcích dítěte. Toto učení je založeno na činnostech, které podporují dětskou zvědavost, spojenou s potřebou objevovat. Dále podněcují dítě k radosti z učení a prohlubují jeho zájem o poznávání nového. Pedagog poskytuje dítěti dostatek prostoru pro jeho vlastní plány a spontánní aktivity, kdy je využíváno přirozeného toku dětských myšlenek. Činnosti a učební aktivity jsou realizovány především formou hry, vzhledem k zájmu dítěte a jeho volby (RVP PV, 2018).

Situační učení je založeno na vytváření a následném využívání situací, které dítěti poskytují praktické ukázky životních souvislostí v okamžiku dané situace tak, aby srozumitelně chápalo její smysl (RVP PV, 2018). Tyto situace jsou často ze strany učitele i dětí komentované, poskytují příležitost obohatit slovní zásobu i souvislé vyjadřování dítěte.

Spontánní situační učení využívá principu přirozené nápodoby dítěte. Pedagog poskytuje vzor chování a postojů ve všech činnostech a situacích, které se vyskytnou v průběhu dne v mateřské škole (RVP PV, 2018). V oblasti logopedické prevence je zde důležitý správný mluvní vzor pedagoga.

Dále se v předškolním vzdělávání setkáváme s aktivitami **spontánními a řízenými**. Ty jsou vzájemně provázané a jsou voleny tak, aby byly vyvážené vzhledem k potřebám a možnostem dítěte (RVP PV, 2018).

Didakticky zacílená činnost je specifická forma předškolního vzdělávání, která je namotivována pedagogem a nabízena dítěti. Je zde zastoupeno spontánní a záměrné učení. Didakticky zacílená činnost je založena na vzdělávací nabídce, individuální volbě dítěte a jeho aktivní účasti, kdy je pedagog pro dítě průvodcem v cestě za poznáním. Úkolem pedagoga je vybírat a iniciovat vhodné činnosti, vytvářet pro ně vhodné prostředí a připravovat správné podmínky, aby prostřednictvím těchto her mohlo dítě poznávat, přemýšlet a porozumět sobě i okolnímu světu (RVP PV, 2018). Lipnická (2013) doporučuje z oblasti logopedické prevence upřednostňovat zábavné a atraktivní hry, zaměřené na rozvoj řeči s ohledem na zásadu – častěji, ale kratší dobu.

Neméně důležité je v předškolním vzdělávání uplatňování **integrovaného přístupu**. Toto vzdělávání je založeno na tzv. integrovaných blocích, které nabízejí dítěti vzdělávací obsah v přirozených souvislostech a vztazích. Obsah bloků je maximálně přizpůsoben dítěti, jejich realizace mu poskytuje pestré aktivity a nabízí mu hlubší prožitek. Dítěti nejsou předávány pouze izolované poznatky, ale získané zkušenosti jsou pro něj snadněji uchopitelné, komplexní a prakticky využitelné (RVP PV, 2018).

Lipnická (2013) uvádí několik **zásad pedagogické prevence**, kterými by se měl pedagog v mateřské škole řídit. Lipnická uvádí, že pedagog nemá dítě do mluvení nutit,

zesměšňovat ho opakováním jeho chybných odpovědí a neupozorňovat ho, že mluví špatně. Dále pedagog nekritizuje dítě za jeho mluvní projev, nepřerušuje ho v mluvení a nenutí ho k veřejnému vystupování, pokud o to nejeví zájem. Dále ho nevystavuje takovým komunikačním situacím, v nichž opakovaně selhalo nebo prožívalo pocit neúspěchu. Pedagog nepodceňuje ani nepřeceňuje komunikační schopnosti a dovednosti dítěte. Nesnaží se u něj vyvozovat správnou výslovnost narušené hlásky, neboť to je v kompetencích logopeda.

2.1.2 RVP PV a logopedická prevence

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV, 2018) vymezuje **dílčí vzdělávací cíle** (co učitel podporuje u dítěte) v podoblasti **jazyk a řeč**. Cíle jsou stanoveny pro pedagoga a vyjadřují konkrétní záměry pro rozvoj dané oblasti.

K dílčím vzdělávacím cílům v této podoblasti patří rozvoj řečových a jazykových dovedností (receptivních i produktivních), rozvoj kultivovaného projevu dítěte, rozvoj verbální a neverbální komunikace a v neposlední řadě osvojování poznatků a dovedností předcházejících čtení a psaní.

RVP PV (2018) dále uvádí **vzdělávací nabídku** (co učitel nabízí dítěti) v oblasti rozvoje jazyka a řeči.

Do vzdělávací nabídky pedagog zařazuje například artikulační cvičení, vokální činnosti, rytmické, řečové a sluchové hry. Pedagog vede děti k samostatnému mluvnímu projevu prostřednictvím společných diskuzí a rozhovorů, komentováním různých situací, vyprávěním zážitků a příběhů či samostatným vyprávěním na určité téma. Dále pedagog nabízí dostatek vyprávěných a čtených pohádek, prohlížení knížek či vyřizování vzkazů a zpráv. Dětem jsou dále předkládány činnosti zaměřené na dramatizaci, zpěv nebo přednes a aktivity vedoucí k poznávání a rozlišování zvuků. Pedagog by neměl opomenout aktivity, kdy seznamuje děti s knihami a s dalšími sdělovacími prostředky. V neposlední řadě je seznamuje se symboly, tvary, písmeny a čísly.

Dále RVP PV (2018) uvádí **očekávané výstupy**, tedy to, co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže.

Dítě by mělo ovládat dech, tempo a intonaci řečového projevu, správně vyslovovat, pojmenovat většinu věcí ze svého okolí, vyjadřovat se samostatně a dokázat vést rozhovor. Zároveň by mělo naslouchat druhým, domluvit se za pomoci verbální i neverbální komunikace. Dále by mělo chápat humor, učit se krátké texty zpaměti, popsat reálné situace i situace na obrázku, sledovat příběh či pohádku a dokázat jej převyprávět. Dítě dále rozliší počáteční a koncovou hlásku, pozná a určí synonyma, antonyma a homonyma, utvoří jednoduchý rým, pozná vyobrazené své jméno a projevuje zájem o četbu a knížky. V neposlední řadě dokáže správně formulovat otázky a také na ně aktivně odpovídá.

V RVP PV (2018) nalezneme také **rizika**, která mohou ovlivnit či ohrozit vzdělávací záměr pedagoga.

Jako největší riziko považujeme špatný řečový vzor pedagoga, málo příležitostí ke komunikaci a slabou motivaci komunikovat. Dále pak řečový vývoj ohrožuje komunikačně chudé prostředí či vytváření komunikačních zábran pro dítě (nerespektování individuálních potřeb dětí, nucení k hovoru). Řečovým dovednostem nepřispívá ani časté a dlouhodobé sledování televize.

Porovnáme-li tedy oblast jazyka a řeči v RVP PV s výše uvedenou charakteristikou logopedické prevence, vidíme, že řídí-li se pedagog v mateřské škole tímto dokumentem, plní logopedickou prevenci.

2.2 Plánování vzdělávání a logopedické prevence

Ačkoliv je plánování považováno především jako manažerská funkce, je potřebné, aby touto dovedností disponovaly i učitelky mateřských škol, které se stávají „manažerkami“ na úrovni třídy. Jejich plánování je zaměřeno na určité strategie, které se podílí na rozvoji dětí. Cílem plánování je zvýšení kvality vzdělávání (Syslová in Horká, 2011).

Školní vzdělávací program (ŠVP) je v souladu s RVP PV a dle něj se realizuje vzdělávání dětí v konkrétních mateřských školách. Ve vzdělávacím obsahu ŠVP nalezneme tzv. integrované bloky, tedy konkrétní vzdělávací nabídku (Syslová in Horká, 2011).

Integrované bloky jsou zde charakterizované z hlediska cílů a činností a měly by učitelkám umožnit dostatečný prostor pro vlastní práci (Váchová in Svobodová, 2010).

Třídní vzdělávací program (TVP) vychází ze Školního vzdělávacího programu a patří ke krátkodobým, dílčím plánům mateřské školy. Tento program je navrhován již pro konkrétní třídu. Východiskem pro plánování jsou výše zmíněné integrované bloky (Syslová in Horká, 2011). TVP slouží zejména jako otevřený pracovní plán pro učitelky konkrétní třídy, není dopředu zcela přesně zpracován a je v průběhu roku upravován. Učitelky v konkrétní třídě si na začátku školního roku promyslí a vytvoří představu, jak tematické celky zpracují a v průběhu roku jejich volbu upřesňují a rozvíjí i na základě zpětné vazby dětí. Vzdělávací celky poté postupně promýšlejí a připravují konkrétní činnosti (Koťátková in Průcha, 2013).

Tematický celek definuje Svobodová (2007, s. 48) takto: *„Tematický celek je integrovaným blokem, jehož propojení zprostředkovává společné téma (často spíše námět nebo motiv), které je dětem blízké, přínosné a zajímavé.“*

Tematický celek je dále naplňován konkrétními činnostmi dle daného tématu a volby učitelky tak, aby byl zajištěn všestranný rozvoj dítěte. Učitelka promítá plánování vzdělávacího procesu prostřednictvím jednotlivých příprav, které mohou mít různou podobu. Příprava může být jako souvislý text, kde nalezneme cíle, očekávané výstupy, činnosti, organizaci jednotlivých aktivit a pomůcky, které budeme potřebovat. Dále se můžeme setkat i s přípravou v podobě myšlenkové mapy, tabulky či volným plánováním s velkým podílem improvizace (Koťátková in Průcha, 2013).

Svobodová (2007) dále uvádí, co by si měl pedagog u konkrétních činnostech promyslet a připravit, aby byl vzdělávací proces smysluplný. Pedagog by měl znát záměr a cíl činnosti, promyslet její organizaci, připravit vhodné pomůcky, zajistit správné podmínky a znát metody, kterými dosáhne stanoveného cíle.

Takto také probíhá plánování logopedické prevence. Činnosti jsou voleny dle jednotlivých oblastí logopedické prevence a v souladu s RVP PV tak, aby byl zajištěn všestranný rozvoj řeči dítěte. Jednotlivé činnosti logopedické prevence jsou následně zařazeny do jednotlivých tematických celků.

2.3 Hodnocení a evaluace v mateřské škole

V předškolní pedagogice se můžeme setkat s termíny *hodnocení* i *evaluace*. RVP PV (2018, s. 47) definuje evaluaci následovně: „*Proces průběžného vyhodnocování procesu vzdělávání (vzdělávacích činností, situací, podmínek) a jeho výsledků, který je realizován systematicky a pravidelně a jehož výsledky jsou v praxi smysluplně využívány.*“ Evaluace probíhá na úrovni školy či na úrovni třídy (RVP PV, 2018).

Hodnocení můžeme chápat jako konstatování skutečnosti, které blíže určuje pozitivní nebo negativní význam určitých činností a jevů (Koťátková, 2013).

Evaluační systém je popsán v ŠVP konkrétních škol.

2.3.1 Hodnocení předškolního vzdělávání na úrovni třídy

Učitel mateřské školy provádí evaluační činnosti ve své třídě. Evaluace učitele zahrnuje sledování vzdělávacího programu a posuzování jeho účinnosti, kontrolu a hodnocení své práce a v neposlední řadě kontroluje a hodnotí podmínky vzdělávání. Učitel dále provádí hodnocení žáků tzv. pedagogickou diagnostiku, kdy sleduje a hodnotí individuální pokroky dětí. Zjištěné dále uplatňuje při procesu plánování vzdělávání (RVP PV, 2018).

Pro hodnocení na úrovni třídy může učitelka vycházet z *Rámcového vzdělávacího programu*, kdy na základě jednotlivých vzdělávacích oblastí (dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost, dítě a svět) vychází z dílčích vzdělávacích cílů a očekávaných výstupů. Na nich poté zakládá své hodnocení. Učitelka hodnotí nabízené činnosti i zvolené strategie a to, jak napomáhají k naplňování dílčích cílů a k rozvoji jednotlivých kompetencí dětí (Syslová, 2012).

Hodnocení třídy není jednorázové, ale je prováděno periodicky, zpravidla po skončení tematického celku. Zde by měla učitelka vyhodnotit jeho efektivitu, tzn. jak celek napomohl k rozvoji kompetencí dětí (Syslová, 2012).

2.3.1.1 Hodnocení výsledků vzdělávání v oblasti logopedické prevence

Učitelka zakládá hodnocení logopedické prevence zejména na *Rámcovém vzdělávacím programu* v podoblasti *jazyka a řeči*. Učitelka prostřednictvím *dílčích vzdělávacích cílů* kontroluje a hodnotí, zda byly dílčí cíle naplněny a zda byly podporovány v dostatečné míře, prostřednictvím realizovaných aktivit, sloužících pro správný rozvoj řeči dítěte.

Dále svoje hodnocení zakládá na uvedené *vzdělávací nabídce*. Hodnotí, zda dětem nabízela dostatek vzdělávacích aktivit k rozvoji jazyka a řeči.

Důležitou část hodnocení učitelky dle RVP PV tvoří *očekávané výstupy*. Ty uvádí, co dítě dokáže zpravidla na konci předškolního období. Upřesnění těchto výstupů nalezne v materiálu *Konkretizované očekávané výstupy RVP PV (2013)*. Učitelka v rámci logopedické prevence volí aktivity, které vedou k naplnění těchto očekávaných výstupů a poté kontroluje, zda byly výstupy naplněny či nikoli. Toto hodnocení se může promítnout i do pedagogické diagnostiky žáka.

Učitelce pomáhají při hodnocení také *rizika*. Učitelka hodnotí, zda se některé z rizik neobjevilo ve vzdělávacím procesu, např. zda nebylo vytvářeno chudé prostředí pro rozvoj řeči, zda byl dítěti poskytován správný mluvní vzor, atd..

K hodnocení logopedické prevence (zejména k hodnocení žáka) může učitelka kromě RVP PV využít také například knihu od J. Bednářové a V. Šmardové, *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku 3 do 6 let*. Kniha učitelkám přináší návod, co by dítě mělo umět v určitých oblastech vývoje, konkrétně v oblasti *motoriky, grafomotoriky, zrakového a sluchového vnímání, vnímání prostoru a času, základních matematických představ, myšlení a řeči, sociálních dovedností, sebeobsluhy a hry*. Učitelky mohou prostřednictvím této knihy rozvíjet své diagnostické dovednosti a ty dále uplatňovat při pedagogické diagnostice a evaluaci.

PRAKTICKÁ ČÁST

3 NÁMĚTY PRO LOGOPEDICKOU PREVENCI

3.1 Cíl práce a metody výzkumného šetření

Cílem praktické části bakalářské práce je vytvoření námětů aktivit sloužících k logopedické prevenci pro předškolní děti v rámci běžných tematických celků třídního vzdělávacího programu. Náměty aktivit byly realizovány ve třídě mateřské školy a následně vyhodnoceny dle předem vytvořeného evaluačního plánu.

Tematické celky byly realizovány s předškolními dětmi v Mateřské škole v Českých Budějovicích, v rámci průběžné praxe ve 3. ročníku. Třídu, ve které byly činnosti realizovány, navštěvuje 28 dětí ve věku 5–6 let. Z toho je 17 chlapců a 11 dívek. V této třídě není žádné dítě s odkladem povinné školní docházky.

Tematické celky byly voleny v souladu s aktuálními tematickými celky třídy, zapsanými ve třídním vzdělávacím programu.

Na závěr byla vypracována závěrečná evaluace.

3.2 Evaluační plán

Metody evaluace

Při realizaci tematických celků bylo využito metody přímého pozorování, dále také metody pozorování videozáznamu.

Při vyhodnocování tematických celků odpovím na tyto evaluační otázky:

- Jak děti reagují na nabízené činnosti?
- Jsou naplněny očekávané výstupy?

Evaluační plán v oblastech logopedické prevence v rámci realizovaných příprav vybraných tematických celků

Na tyto otázky konkrétně odpovím v rámci realizovaných činností dané oblasti logopedické prevence.

Artikulační cvičení a motorika mluvidel

- Provádějí artikulační cvičení se zájmem a dle vzoru učitelky?

Dechová a fonační cvičení

- Provádějí dechová cvičení se zájmem a dle vzoru učitelky?
- Ovládají sílu, plynulost a způsob dechu?
- Dokáží měnit tempo a intonaci v řečovém projevu?

Sluchové vnímání, pozornost a sluchová paměť

- Poznávají zvuky, se kterými se setkávají v běžném životě?
- Rozlišují hlasy kamarádů?
- Dokáží určit směr slyšeného zvuku?
- Zapamatují si říkanku či písničku a dokáží ji reprodukovat?
- Dokáží reagovat na zvukový signál?

Zrakové vnímání a zraková paměť

- Pamatují si na základě zrakové paměti?
- Rozlišují správně barvy a tvary?
- Dokáží reagovat na zrakový signál?

Slovní zásoba

- Zajímají se o slova, která neznají?
- Pojmenovávají věci a jevy ve svém okolí?
- Poznají a vyhledají slova protikladného významu (antonyma), podobného významu (synonyma) a stejně znějící slova jiného významu (homonyma)?
- Dokáží určit ke slovům slova nadřazeného významu?

Hrubá motorika

- Napodobují pohyb dle vzoru?
- Přizpůsobí svůj pohyb rytmu?
- Doprovází pohyb zpěvem? (například při pohybových hrách, chůzi či rytmických činnostech)

Fonologické uvědomění

- Dokáží vědomě rozpoznat slova, která se rýmují a mají schopnost rýmy tvořit?
- Rozloží slova na slabiky?
- Určí fonémy na začátku, konci, popřípadě uprostřed slova?
- Rozliší krátké a dlouhé samohlásky?

Grafomotorika

- Drží správně tužku?
- Mají dostatečně uvolněnou ruku při grafomotorických cvičení?

Vyprávění

- Vypráví své zážitky?
- Sledují děj příběhu, snaží se porozumět textu a chápou hlavní myšlenku?
- Dokáží převyprávět příběh vlastními slovy?
- Naslouchají druhým?

Gramatika

- Vyjadřují se s ohledem na jejich věkové zvláštnosti gramaticky správně (užívají správně rodu, čísla, času, tvarů, pádů, předložek, slovosledu ve větě, ...)?

3.3 Tematické celky

3.3.1 Tematický celek „Podzim“

Charakteristika tematického celku:

Podzim v mateřských školách je spojován se seznamováním dětí s podzimem a jeho charakteristickými znaky prostřednictvím všech smyslů. Děti se učí poznávat podzimní plody, pozorují změny v přírodě, mezi které patří zbarvující se listí, odlet ptáků do teplých krajín, příprava zvířat na zimu či podzimní práce na zahrádce a na poli. V souladu s tímto byl vytvořen i tento tematický celek, který byl realizován v říjnovém měsíci, kdy bylo ve třídě 22 dětí. Náměty z těchto aktivit lze využít v jakoukoliv podzimní dobu.

Dechová a fonační cvičení – foukání do listů různou intenzitou výdechového proudu dle pokynu učitelky; foukání do vyrobeného větrníku; dechové cvičení při relaxaci po ukončení pohybové chvílky – leh na zádech, soustředění na správné dýchání do břicha – houpáme lístek položený na břicho.

Očekávané výstupy: Dítě nasměruje proud dechu určeným směrem; ovládá intenzitu výdechového proudu, dokáže přizpůsobit sílu dechu pokynům učitelky; při lehu na zádech dýchá zhluboka nosem, vydechuje do břicha.

Artikulační cvičení a motorika mluvidel

- „Víte děti, co se dělá ze švestek?“ - *olizujeme povidla* – olizování horního a dolního rtu nebo pohyb jazyka z pravého koutku do levého a zpět.
- Přealujeme v ústech švestku – jazyk tlačíme střídavě do pravé a levé tváře, jako kdybychom tam schovávaly švestičku.
- Napodobujeme šumění listů jabloně ve větru – ššššš.

Očekávané výstupy: Dítě napodobuje cviky s mluvidly dle vzoru učitelky.

Sluchové vnímání

Hudební hádanky – Učitelka zpívá dětem melodie písniček spojených s podzimem (*Vyletěl si pyšný drak, Prší, prší, Podzim, Měla babka čtyři jabka, Bude zima, bude mráz, Lístečku dubový, Listopad, listopad, ...*), které děti znají, na slabiky LA, LE, LI, LO, LU.

Děti mají za úkol písničku poznat a následovně ji společně s učitelkou zazpívat na předem domluvenou slabiku.

Očekávané výstupy: Dítě pozná píseň dle melodie; zazpívá známou píseň na předem určenou slabiku.

Rozvíjení slovní zásoby

Řekni opak – Učitelka říká slova, na která děti odpovídají antonymy (slovy opačného významu). *Teplý – studený, nemocný – zdravý, veselý – smutný, čistý – špinavý, slunečno – zataženo, malý – velký, hodný – zlý, den – noc, suchý – mokrý, světlo – tma...* Dále děti vymýšlí další dvojice slov opačného významu a u jednotlivých dvojic hledají, jak by mohla slova souviset s podzimem. Poté se je snažíme dávat do vět. Například: *Na podzim fouká studený vítr. Na podzim je často zataženo. Na podzim je dříve tma, ...*

Očekávané výstupy: Dítě dokáže k daným slovům vymýšlet antonyma.

Jemná motorika a hmatové vnímání

Podzimní košík – Učitelka přinese dětem do kruhu košík, který bude přikrytý látkou tak, aby nebylo vidět, co v něm je. Položí ho před děti a položí otázku „*Máte někdo nápad či tušení, co by v tom košíčku mohlo být?*“, následuje rozhovor s dětmi. Následovně učitelka obejde děti a zezadu jim vloží do dlaně nějakou přírodninu z košíčku (šišky, jeřabiny, šípky, listy, kaštan, žalud, bukvice, kůru, mech, ...). Děti mají zavřené oči, nechají si přírodninu za zády a zkusí poznat, co by to mohlo být. Poté otevřou oči, nechají ruce za zády a jeden po druhém řeknou, jestli je to malé/velké, měkké/tvrdé, kulaté/oválné a poté co si myslí, že to je. Vždy si to hned ověříme kontrolou, kdy dítě předmět ukáže a řekneme si, zda odhadovalo správně či nikoliv.

Očekávané výstupy: Dítě se snaží poznat předmět pouze za užití hmatu; popisuje danou věc přídavnými jmény.

Hrubá motorika

Rušná část pohybové chvílky – „*Dnes se děti vydáme na procházku do podzimní přírody – chůze. Vidíte támhle toho jelena, jak skáče mezi stromy? – jelení skoky. Jéé, támhle běží divoké prase, utíkejte! – běh. A támhle jsem zahlédla zajíčka, vidíte ho taky? –*

zaječí skoky po dvou. *Co bychom mohly ještě potkat za zvířátka v přírodě?* – učitelka s dětmi zkusí společně vymyslet zvířata a k nim přidají pohyby. Takto můžeme povely střídat.

Průpravná část pohybové chvílky

- Stoj mírně rozkročný, kroužíme zápěstím, loktem, pažemi – *jsme strom, který si před zimou musí procvičit své větvičky.*
- Stoj roznožný, úklony trupem a pažemi doprava a doleva – *představíme si, že jsme strom v slabém větru.*
- Stoj roznožný, hlubší úklony trupem a pažemi doprava a doleva – *v silném větru.*
- Stoj spojný, ruce ve vzpažení, natahování se pažemi vzhůru, poté postupně dolů do hlubokého předklonu – *lísteček je vysoko v koruně stromů a padá pomalu až na zem.*
- Sed roznožný, předklony k pravé a levé noze – *vítr nám lístek odvál daleko od těla, zkusíme se k němu natáhnout.*
- Leh na zádech, střídavě zvedáme pravou a levou nohu, kroužíme kotníkem.
- Leh na zádech, relaxace, správné dýchání.

Pohybová hra Na barevné listy – Děti sedí v kruhu. Každému po kruhu řekneme barvu lístku – červený, zelený, žlutý, hnědý. Do rohů místnosti rozmístíme listy s těmito barvami, kam se děti dle své barvy poté zařadí. Následovně učitelka dává pokyny k výměně. **„Vítr nám zde zafoukal a lístečky tak rozfoukal. Vymění se červené a žluté lístky.“** Děti těchto barev si vymění domečky. Děti se pak musí orientovat, že už nejsou žlutí, ale staly se z nich červení (a naopak) a příště musí reagovat opět na novou barvu.

Očekávané výstupy: Dítě dokáže měnit svůj pohyb na základě slovních pokynů; zvládá základní pohybové dovednosti a orientaci v prostoru herny mezi ostatními dětmi.

Fonémové uvědomění

Spící brouček – Nejprve si učitelka určí s dětmi hlásku, na kterou budou děti reagovat (například „F“). Poté si děti položí hlavu na stůl a budou poslouchat učitelku. Ta bude říkat různé hlásky. Když dítě uslyší hlásku „F“, zvedne hlavu (brouček se probudí). Takto se může činnost opakovat, můžeme hlásku změnit. Těžší variantou může být aktivita,

kdy učitelka říká slova začínající na danou hlásku. Když dítě uslyší slovo, které začíná na hlásku „F“ (například flétna), zvedne hlavu.

Očekávané výstupy: Dítě na základě sluchové diferenciacce rozliší předem určenou hlásku mezi ostatními; dokáže určit hlásku na začátku slova, reagovat na ni.

Rytmická cvičení

Píseň Povidla – Učitelka seznámí děti s písničkou *Povidla*. Píseň je zpívaná na melodii písničky *Pásla ovečky*. Píseň je určena pro rozvoj hlásky „V“, nevyskytuje se v ní „R“ ani „Ř“. **Text písně** (Havlíčková, Eichlerová, 2017, s. 4): „*Véna povídá: Voní tu povidla, Véna povídá: Mňam povidla. Vem, Véno, vem si povidla, dneska se velmi povedla! Véna povídá: Voní tu povidla. Véna povídá: Mňam povidla!*“

Očekávané výstupy: Dítě si zapamatuje krátkou písničku a dokáže ji reprodukovat; snaží se o správnou výslovnost hlásky „V“.

Realizace a hodnocení aktivit

Dechová a fonační cvičení – S dětmi jsem činnost zahájily foukáním do lístků, které si nasbíraly předchozí den na procházce. Děti bez problémů nasměrovaly proud výdechového proudu na list a dokázaly měnit intenzitu výdechového proudu dle mých slovních pokynů. Poté jsme si vyzkoušely foukání do větrníku, které děti velmi bavilo. Děti se předháněly, kdo z nich roztočí svým dechem větrník více. Některé děti nedokázaly výdechový proud vést plynule a často ho vydechly velkou intenzitou, větrník se jim proto tolik netočil. Po skončení průpravné části pohybové chvílky jsme se s dětmi zaměřily na správné dýchání v pozici lehu, tj. hluboký nádech nosem, výdech do břicha. Dětem se dýchání dařilo.

Artikulační cvičení a motorika mluvidel – Olizování horního a dolního rtu, a dále pak pohyb jazyka z pravého do levého koutku, nečinilo dětem potíže. U tlačení jazyka střídavě do pravé a levé tváře měly některé děti problém. Jazyk dávaly správně na pravou a levou stranu, dále ho už pak nevtlačily do tváře. Při motivovaném cvičení, kdy jsme napodobovaly šumění listů jabloně, děti při výdechovém proudu správně vyslovovaly hlásku „š“ a snažily se špulit rty dle mého vzoru. Děti byly po celou dobu aktivní a napodobovaly artikulační cviky dle mého vzoru.

Hudební hádanky – Na úvod této činnosti jsem dětem zazpívala písničku *Prší, prší* na slabiku „LA“. Již při mém zpěvu děti poznaly píseň a chtěly mi říct svoji odpověď. Následovně jsme si ji s dětmi zazpívaly ještě jednou. Děti bez problémů zpívaly na danou slabiku. Poté jsem zazpívala píseň *Měla babka čtyři jabka* na slabiku „LO“. S touto hádankou již měly potíže. Mohlo to být ale také tím, že ne všechny děti znaly dobře tuto píseň. Následně jsme vybraly píseň *Bude zima, bude mráz*, kterou znají všechny děti a zazpívaly jsme si ji na slabiku „LU“. Většina dětí se do činnosti zapojila aktivně a zpěv na slabiku se jim dařil. Pět dětí bylo spíše pasivních, poslouchalo své kamarády a občas se přidalo.

Řekni opak – Dětem jsem určovala slova, která jsou napsaná v zadání činnosti. Činnost jsme dělaly kolektivně. I když ne všechny děti znaly k daným slovům slova opačná, vždy se našel někdo, kdo dokázal antonymum určit. S dětmi jsme si pak dvojice zopakovaly ještě jednou, aby si je lépe zapamatovaly. Vždy jsme se snažily najít souvislost slov s podzimem např. na podzim jsme častěji *nemocní*, na podzim bývá dříve *tma*, na podzim

začíná být větší *zima*. Dětem nedělalo hledání souvislostí problém a aktivně se do činnosti zapojily.

Podzimní košík – Při položení otázky, *co by mohlo být v košíku*, děti zapojily svoji fantazii a hravě vymýšlely různé nápady – např. bonbóny, kaštiny, peníze, hračka, koťátko, ... Při samotném poznávání předmětů hmatem bylo pro děti nejtěžší, aby se na předmět nepodívaly. Některým dětem také činilo problém popsat předmět přídavnými jmény (jestli je to malé – velké, měkké – tvrdé, ...). Většině z dětí se podařilo předmět poznat.

Rušná část pohybové chvílky – Na začátku činnosti jsem společně s dětmi předváděla pohyby ke slovním pokynům. Dětem se veškeré lokomoční pohyby dařily a rychle si zapamatovaly spojení pohybu se sluchovým signálem. Následovně jim nedělalo problém přizpůsobit svůj pohyb slovnímu pokynu. S dětmi jsme také zkoušely vymýšlet další zvířátka a k nim pohyby. Konkrétně děti vymyslely lišku – běh po čtyřech, ptáčka – skoky snožmo a ježka – dupání.

Průpravná část pohybové chvílky – Dětem se motivovaná rozcvička velmi líbila a zapojily se do ní aktivně. Při provádění cviků jsem se snažila být pro děti správným vzorem. Ty můj pohyb bez větších problémů napodobovaly.

Pohybová hra *Na barevné listy* – Snažila jsem se dětem vysvětlit pravidla tak, aby byla pro ně co nejvíce srozumitelná. Po zahájení hry jsem však musela činnost zastavit a pravidla vysvětlit ještě jednou. I když se děti přemístily do jinak barevného domečku, pořád si pamatovaly svoji původní barvu a na tu reagovaly. Po vysvětlení, že se musí vždy podívat na barvu lístku, ke kterému se přemístily a tou barvou se pak stávají, hra pokračovala bez problémů dál. Když děti pravidla hry správně pochopily, hra je bavila, zapojily se do ní aktivně a s napětím očekávaly, kdy vyzvu k výměně jejich barvu. Po celou dobu všech částí cvičení se děti zapojovaly aktivně a s chutí, dokázaly být po delší dobu pohybově aktivní.

Spící brouček – Nejprve jsme začaly jednodušší variantou, kdy jsem dětem nejprve určila hlásku „O“. Připravila jsem si následující řadu: *P, J, A, E, O, D, S, N, L, B, V, J, O, C, V, R, T, C, P, K, L, H, O*. Děti bez větších problémů reagovaly na hlásku „O“ zvednutím hlavy. Když některé dítě zapomnělo zvednout hlavu (neslyšelo hlásku či si ji neuvědomilo), tak jsem ji zopakovala ještě jednou. Poté jsme se s dětmi ujistily, že zareagovaly správně.

Následovně jsem vyzkoušela obtížnější hlásku „P“, kterou jsem zasadila do následující řady: **P, A, K, L, B, S, M, N, B, I, E, P, F, D, A, E, V, L, P**. Tato řada již dělala některým dětem potíže. Kromě hlásky „P“, zvedaly také hlavu na hlásku „B“, „V“, „D“. Poté jsme vyzkoušely těžší variantu, kdy jsem jednotlivé hlásky zvolila jako počáteční hlásky slov. Dětem dělalo problém rozeznat a reagovat na počáteční hlásky: „S“, „K“, „F“, „V“.

Píseň Povidla – Dětem jsem nejprve zaspívala píseň. Po mém zaspívání správně jedna z dívek určila, že se jedná o melodii písničky *Pásla ovečky*. Při dalším zpívání se ke mně děti přidaly a po třetím ji již uměly. Děti se snažily správně vyslovovat a artikulovat. Hlásky „V“ jim v písni nečinila potíže.

Evaluace tematického celku

Příprava i realizace tohoto tematického celku mě velmi bavila. Myslím si, že to se také odrazilo i na zpětné vazbě dětí, které reagovaly na všechny připravené činnosti pozitivně a s radostí se do nich zapojily. Jednotlivé výstupy byly v rámci individuálních možností dětí naplněny, výrazné rozdíly mezi dětmi jsou upřesněny u jednotlivých činností.

Při dechových cvičeních se děti snažily pracovat se svým dechem. Správně nasměrovaly proud výdechového proudu určeným směrem, snažily se ovládat intenzitu výdechového proudu, přizpůsobit sílu dechu svým pokynům a při relaxaci se snažily o správné dýchání do břicha. Při cvičeních motoriky mluvidel zvládly dle mého vzoru olizování horního a dolního rtu jazykem, opakovaný pohyb jazyka z pravého koutku do levého a zpět a prodlouženou výslovnost hlásky „š“. Umístění jazyka střídavě do pravé a levé tváře nedělalo problém, tlačení ano. Motivované cviky pro ně byly zajímavé.

Při sluchové aktivitě *Hudební hádanky* pak bez potíží poznávaly známé písně zazpívané pouze na slabiku a následně ji zkusily samy reprodukovat. Při aktivitě *Řekni opak* se seznámily s příklady antonym, zkoušely je samy vymýšlet a dále pak je zasazovat do vět souvisejících s podzimem. Tím se pokoušely o samostatné vyjadřování, které se jim dařilo dle jejich individuálních možností. V další činnosti cílené na rozvoj jemné motoriky pak poznávaly podzimní plody dle hmatu a ve většině případů se snažily pojmenovat vlastnosti předmětu přídavnými jmény. Touto aktivitou děti také posilovaly svoji vůli, aby se na daný předmět nepodívaly a nedopustily se tak podvádění.

Při jednotlivých částech pohybových chvil dokázaly pohybem reagovat na slovní pokyny, zvládaly chůzi, běh, poskoky i skoky v prostoru a po celou dobu se zapojovaly do cvičení aktivně. Při průpravných cvikách napodobovaly cviky dle mého vzoru.

Při obtížnější aktivitě *Spící brouček* se na základě sluchové diferenciacce snažily rozlišit předem určené hlásky mezi ostatními, dále pak určovaly hlásku na začátku slova a dle pokynu na ni reagovaly. V této aktivitě se ukazovaly znatelné rozdíly mezi dětmi. V poslední řadě se naučily píseň *Povidla*, kde se snažily o správnou výslovnou hlásky „V“. Nejen že se jim píseň líbila, ale také se ji velmi hezky naučily a výslovnost hlásky „V“ jim nečinila potíže.

Pozitivně se zde také promítl i nižší počet dětí. Činnosti nebyly ničím narušovány, probíhaly plynule a děti do nich vnášely své nápady. S paní učitelkou jsme se shodly, že děti projevily největší zájem o dechová cvičení a motoriku mluvidel, dále pak o aktivity *Hudební hádanky* a *Podzimní košík*. Pohybové aktivity jsou v této třídě obecně velmi oblíbené a děti se do všech částí pohybových chviliek zapojují aktivně.

3.3.2 Tematický celek „Svatý Martin“

Charakteristika tematického celku:

Svátek svatého Martina není natolik známý jako například Velikonoce či Vánoce. Dle mého by však v osnovách třídního vzdělávacího programu mateřských škol neměl chybět. Dětem nese poselství dobra, ochoty, skromnosti a pomoci druhým. Následující činnosti byly realizovány v měsíci listopad, kdy se ke dni 11. listopadu slaví svátek svatého Martina. Ve třídě bylo 28 dětí. Děti již měly povědomí o tomto svátku z předchozího dne, kdy si o něm povídaly s paní učitelkou.

Dechová a fonační cvičení – Sfoukávání peříčka z dlaně; pohyb peříčka při slabém a silném větru (foukáme méně, více); snažíme se udržet foukáním peříčko ve vzduchu co nejdéle; při relaxaci po ukončení pohybové chvíle v lehu na zádech soustředění na správné dýchání do břicha; plynulý výdech přes otevřené rty s měkkým nasazením hlasu s vyslovováním slabiky „hááá“ (*už máme chladné počasí, a tak si musíme zahřát ruce*).

Očekávané výstupy: Dítě dokáže nasměrovat proud dechu na určené místo (na dlaň); ovládá různé intenzity výdechového proudu, pracuje s různou silou dechu; při lehu na zádech dýchá zhluboka nosem, vydechuje do břicha; plynule vydechuje přes otevřené rty s měkkým nasazením hlasu a vyslovením určené slabiky.

Artikulační cvičení a motorika mluvidel

- *Klapeme jazykem, jako když klapou koníkovi podkovičky o zem* – špičku jazyka přiložíme na vrchní patro, mlaskání jazykem o tvrdé patro.
- *Zkusíme si, jak odfrkuje koník* – vibrace k sobě přiložených rtů, při výdechu frkáme jako koník.
- *Íha, Íhahá, Prrrrr, Hyjé, Hop, Klapy klapy* (opakované v různém tempu) – společně budeme zkoušet zvuky, které souvisí s koněm.
- *„Čaruji, čaruji ted', ať jsou tu koníci hned“* – na tento pokyn učitelky mohou děti předvádět jakékoliv zvuky spojené s koněm.

Očekávané výstupy: Dítě napodobuje artikulační cviky dle vzoru učitelky; ovládá motoriku mluvidel a jazyka.

Sluchové vnímání

Poslech „kopyt koníka“ – „*Poznáte, co by to mohlo být?*“ Děti si zavřou oči, učitelka vytváří zvuk promáčknutím víčka od přesnídávky. Následně učitelka vytváří zvuk kopyt na různých místech ve třídě, děti mají za úkol se zavřenýma očima ukázat rukou směr, odkud zvuk vychází. Až ukážou všechny děti odhadovaný směr, mohou otevřít oči a porovnat si, zda se jejich odhad shodoval s realitou a zda tak ukazovaly správně. Poté může jít do role učitelky někdo z dětí. Jako **další činnost** s tímto víčkem můžeme využít aktivitu, kdy zmáčknou víčko buď jednou, dvakrát, třikrát, ... a děti musí na prstech ukázat (či zatleskat), kolikrát to bylo.

Poznávání zvuků – „*Martin v noci odpočíval a slyšel různé zvuky. Vždy poznal, co se ozývá. Poznáme to i my?*“ Děti sedí v kruhu, zavřou si oči a učitelka produkuje různé zvuky (triangl, rolnička, zvoneček, kejhání husy, řehtání koně, ...). Po každém zvuku si děti s učitelkou řeknou, co to bylo za zvuk, zda ho už někdy slyšely, popřípadě kde.

Očekávané výstupy: Dítě určí směr slyšeného zvuku; pozná zvuky, kterými je obklopeno v běžném životě.

Rozvíjení slovní zásoby

Kůň, koník, koníček – Dětem zadáváme slova (kůň, husa, sníh, slunce, vítr,..) a jejich úkolem je vytváření zdvojnásobení. Například: kůň – koník, husa – husička, sníh – snížek, slunce – sluníčko, vítr – větřík, ...

Očekávané výstupy: Dítě vytváří zdvojnásoběliny podstatných jmen.

Jemná motorika a hmatové vnímání

Výroba podkov – „*Víte děti, kdo se stará koňům o jejich kopytka? - podkovář. Podkovy chrání koňská kopyta, aby se jim příliš rychle neopotřebovaly. Teď se mohou stát podkováři i z nás a můžeme si podkovy pro koně vyrobit sami.*“ Děti mohou vyrábět podkovy z různého materiálu – skládat je z víček od PET lahví, vymodelovat je z modelíny, vytrhávat z papíru.

Očekávané výstupy: Dítě manipuluje s drobnými předměty a s různým materiálem.

Hrubá motorika

Rušná část tělovýchovné chvílky – „Donesla se mi zajímavá zpráva, že proběhne velká sláva. Svatý Martin přijede na svém koni. A jak ten kůň vypadal? Byl bílý, hnědý či černý? Já mám koně velmi ráda. A víte, co mám nejradši? Když se na něm můžu povozit a projíždět se po loukách a lesích. Chtěla bych s Vámi dnes vyjet na projížďku a ukázat Vám moji oblíbenou trasu, souhlasíte? Mám tu pro každého z vás svého koně – každému dáme proužek krepového papíru hnědé barvy. Pohladíme ho, osedláme. Jak dělá koník? – **ihahá!** Tak můžeme vyrazit na projížďku – **hyjé!**“ Reakce na signál – **hyjé** – jedeme, **prrr** – zastavíme. Poté přidáme ozvučná dřívka – běh podle tempa zvuku klapání kopyt. Zapojíme také cval stranou či poskoky (skoky přes překážky).

Průpravná část tělovýchovné chvílky

- Položíme krepový papír na zem, skákání přes něj dopředu a dozadu snožmo – *v lese byly popadané stromy, které musel koník přeskočit.*
- Krouživé pohyby rukou v zápěstí, lokti a rameni, následně nohou v kotníku – *protáhneme si kopýtka, ať nás po tom náročném skákání přes stromy nebolí.*
- *Doběhly jsme až na louku, ale můj koník už má velkou žízeň. Váš také?* Stoj, otáčení hlavy k pravé a levé straně – *rozhlédneme se, jestli nevidíme někde nějaký potůček. Jé, támhle je.*
- Stoj na čtyřech, položíme krepový papír na zem, uděláme z něj potůček a napijeme se.
- Sed roznožný, zvedání střídavě pravé a levé nohy – *koník měl tuze těžké nohy a bolela ho kopýtka.*
- **Zavolání kováře** - „**Kovám, kovám podkovičku, koníkovi na nožičku, kovám, kovám vesele, ze železa, z ocele**“ - střídavé ťukání na chodidla.
- Leh na zádech, relaxace. Položíme krepový papír na břicho, soustředíme se na správné dýchání do břicha.

Pohybová hra Na koně a stáje – „Víte děti, jak se říká místu, kde žijí koně? Byly jste se v nich někdy podívat? Jestli ne, tak to nevadí, teď si na koníky a stáje zahrajeme společně.“ Děti utvoří dvojice. Ty mohou být libovolné, ale důležité je, aby si je děti pamatovaly. Jeden z dvojice si stoupne a udělá stoj rozkročný (tím vytvoří stáj pro koně). Druhý z dvojice představuje koně. Když hraje hudba, děti představující koně běhají volně

po prostoru. Když hudba hrát přestane, musí vyhledat svého kamaráda a zalézt do stáje. Po více zopakování si děti následovně vystřídají role. Důležité je zde upozornění na bezpečnost!

Očekávané výstupy: Dítě zvládá základní pohybové dovednosti a orientaci v prostoru; reaguje pohybem na tempo hudby; začíná a ukončuje pohyb na domluvený signál; je po delší dobu pohybově aktivní; napodobuje cviky dle vzoru učitelky.

Grafomotorika

Grafomotorické cvičení – skoky koně – Děti při říkání říkanky „*Koník skočil přes potok, hop, hop, hop!*“ kreslí na papír 3 vrchní oblouky za sebou. Dále mohou dělat jeden vrchní oblouk „*hop – skok*“, kdy kreslí oblouk opakovaně zleva doprava.

Očekávané výstupy: Dítě upřednostňuje užívání vyhraněné ruky při kreslení či jiných činnostech, kdy se preference ruky uplatňuje; drží správně tužku, tj. dvěma prsty, třetí podložený, s uvolněným zápěstím; plynule zvládá horní oblouk.

Vyprávění

Vyprávění legendy za pomoci obrázků – Učitelka seznámí děti s příběhem svatého Martina. Příběh doprovodí obrázky, které znázorní posloupnost děje (já použiji obrázky z Goethe-Institut Polen, Einheit 14, St. Martin). Následovně si příběh převypráví děti společně s učitelkou. Učitelka předloží obrázek a děti říkají, jaká část příběhu je zde znázorněna. Takto děti převypráví za pomoci učitelky celý příběh. Následně rozmístíme obrázky volně po prostoru a děti mají za úkol seřadit je dle správné posloupnosti děje. Poté děti zavřou oči a učitelka odebere jeden obrázek. Děti podle zrakové paměti musí poznat, který obrázek zmizel. Dále můžeme dětem pokládat otázky: „*Jak se mohl jmenovat Martinův kůň (a proč)? Jaký mohl kůň být? - procvičování přídavných jmen. Udělaly jste někdy nějaký dobrý skutek, jako Martin, který pomohl žebrákovi? Proč pomáháme druhým?*“

Očekávané výstupy: Dítě sleduje děj příběhu, snaží se porozumět textu a chápe hlavní myšlenku; má povědomí o svátku svatého Martina; převypráví příběh vlastními slovy; dokáže odpovídat na otázky spojené s příběhem; vyjadřuje se samostatně; naslouchá druhým.

Rytmická cvičení

Martinův kůň (rozvoj paměti a rytmického cítění) – Jedno dítě je v roli bílého koně a poskakuje kolem kruhu, jako pomůcku má koňskou hlavu na tyčce. Ostatní děti představují Martina a říkají říkanku. Po odříkání říkanky koník vybere jednoho Martina, posadí se na jeho místo a vymění si role. Celé se opakuje. **Říkanka:** „*Na poli je bílý koník, ráno ho tam viděl Toník. Komu patří jémine, Tobě milý Martine.*“

Očekávané výstupy: Dítě si zapamatuje krátkou říkanku či píseň a dokáže ji reprodukovat; dokáže spojit pohyb s říkankou.

Realizace a hodnocení aktivit

Dechová a fonační cvičení – Při relaxaci, kdy děti ležely na zádech, správně dýchaly nosem a vydechovaly do břicha. Pouze neklidné děti měly s tímto cvičením problém, zejména pak z důvodu nedostatečného uvolnění a soustředěnosti na dýchání. Při řízené činnosti jsme začaly dechovými cvičeními s peříčkem. Nejdříve jsme držely peříčko v jedné ruce a různou intenzitou výdechového proudu jsme si zkusily, jak by peříčko vlálo ve vánku, silnějším větrem a ve vichřici. Děti bez problémů ovládaly sílu a plynulost dechu. Dále jsme peříčko sfoukávaly z dlaně na zem, což děti velmi bavilo a dokázaly bez problému nasměrovat proud výdechového proudu na jejich dlaň. Na závěr děti správně vydechovaly přes otevřené rty na vyslovení slabiky „HÁ“.

Artikulační cvičení a motorika mluvidel – Předvádění klapotu kopyt, tedy mlaskání jazyka o tvrdé patro, se dařilo téměř všem dětem. Při snaze o vibrace k sobě přiložených rtů, kdy jsme napodobovaly odfrkování koníka, se dařilo dle mého vzoru napodobit tento pohyb jen několika málo z nich. Jak dechová i artikulační cvičení prováděly s velkým zájmem a dle mého vzoru. Při vyslovování následujících slov: *Íha, Íhahá, Prrrrr, Hyjé, Hop, klapy klapy*, měly některé děti problém s citoslovcem *Prrrr*, z důvodu nevyvození hlásky „R“.

Poslech „kopyt koníka“ – Jelikož děti s víčky od přesnídávky již pracovaly, zvuk bez větších problémů poznaly a správně řekly, že by se mohlo jednat o zvuk kopyt koníka. Děti následovně velmi dobře odhadovaly směr zvuku, avšak jsem je musela často kontrolovat, aby nepodváděly. Aktivita je velmi zaujala. Nejprve jsem vytvářela zvuk já, poté se v mé roli vystřídalily děti.

Poznávání zvuků – Dětem jsem reprodukovala zvuk zvonečku, rolničky, trianglu, chrastění makovice a pomocí audio nahrávky zvuk koně a husy. Děti vše uhádly, pouze se zvukem makovice a kejháním husy měly nejprve potíže. Po malé nápovědě, kdy jsem řekla, kde by mohly tyto zvuky například slyšet, ihned věděly. Děti měly vždy velkou radost, pokud zvuk uhodly a chtěly hádat další.

Kůň, koník, koníček – Tato aktivita děti velmi bavila. Nejen že se jim dařilo vytvářet druhý stupeň přídavných jmen, většinou dokonce vymyslely i stupeň třetí. Poté děti pojmenovávaly přídavnými jmény vlastnosti věcí, které kolem sebe viděly.

Výroba podkov – Dětem jsem dala na výběr z několika možností (vytrhávání podkov z papíru, skládání podkov z PET víček a modelování podkov z plastelíny). Většina z nich se do této aktivity v průběhu ranních her zapojila. Největší zájem byl o skládání podkov z PET víček a modelování. Toto dětem nedělalo žádný problém a vznikly hezké podkovičky. Vytrhávání podkov z papíru již takový úspěch nemělo, neboť téměř žádné z dětí si tuto aktivitu nevybralo. Až po mé motivaci se této aktivitě věnovaly dvě dívky, kterým se vytrhávání podkov z papíru podařilo bez problémů.

Rušná část tělovýchovné chvílky – Při rušné části pohybové chvílky děti bez problémů reagovaly na zvukový signál „prrr“ a „hyjé“. Dále pak bez problémů podřídily svůj pohyb rytmu ozvučných dřívěk, kterými jsem jim udávala různé tempo pohybu. Cval stranou zvládaly bez problémů.

Průpravná část tělovýchovné chvílky – Děti napodobovaly pohyb dle mého vzoru. V průběhu cvičení jsem děti obcházela a opravovala je, pokud prováděly jednotlivé cviky chybně. Společně jsme se naučily říkanku „Kovej, kovej, kovářičku“, která se dětem velmi líbila a k mému překvapení ji většinou neznaly. Nečinilo jim problém přidat k pohybu mluvené slovo.

Pohybová hra Na koně a stáje – Pravidla pohybové hry děti správně pochopily, dokázaly reagovat na zvukový signál a zapamatovaly si dvojice, které si na začátku hry samy vytvořily. Děti se do cvičení zapojovaly po celou dobu aktivně.

Grafomotorické cvičení – Grafomotorické cvičení *Skoky koně* proběhlo při ranních hrách. Děti přicházely k činnosti v průběhu ranních her po skupinkách. Většina z dětí již má správné držení tužky, u některých dětí však zatím převládá vadné držení (křečovitě držení, pěstičkový úchop, špetkový úchop s palcem). V návaznosti na správné držení tužky měly děti dostatečně uvolněnou ruku a zápěstí. Děti nejprve neprojevovaly o grafomotorické cvičení příliš zájem, při slovním doprovodu krátkou říkankou se však aktivně zapojily. Dětem se toto cvičení až na výjimky dařilo bez větších problémů.

Vyprávění legendy za pomoci obrázků – Nejprve jsem děti seznámila s legendou o svatém Martinovi, kterou jsem doprovázela ilustrovanými obrázky. Děti až na výjimky po celou dobu sledovaly děj příběhu. Dále jsem jim předkládala obrázky a dle nich zkoušely převyprávět děj. Některé z dětí si téměř zapamatovaly text, který jsem jim

interpretovala já a ten následně převyprávěly. Jiné příběh vyprávěly svými slovy. Takto se do vyprávění aktivně zapojilo sedm dětí, ostatní pomáhaly, když někdo nevěděl. Ostatní děti se snažily druhým naslouchat, i když se místy objevila nepozornost. Děti nejvíce zaujaly ilustrace, které jim pomohly ke správnému vyprávění dle posloupnosti. Když jsem obrázky zamíchala, dokázaly je bez problémů správně seřadit. Pokud některá slova neznaly, například *biskup*, někteří se aktivně zajímaly, co to znamená. Zaměřím-li se na vyjadřování dětí a jejich gramatickou úroveň, je to samozřejmě velmi individuální. Při vyprávění příběhu souvisle hovořilo sedm dětí. Pět z těchto dětí již bez větších problémů zvládá tvořit gramaticky správné věty. U jedné z dívek (6 let) jsem zaznamenala pouze problém v používání předložek. I když vhodně vybrala předložku, často zvolila špatný pád podstatného jména za předložkou. U chlapce (6 let) jsem si všimla špatného skloňování sloves, často jej používal ve tvaru infinitivu.

Martinův kůň – Nejprve jsme se s dětmi naučily říkanku. Říkanka je krátká a hezky se rýmuje, proto si ji zapamatovaly po třetím zopakování. Dále jsem dětem ukázala vyrobeného koníka na dřevěné tyčce a vymýšlely jsme, jak by se mohl jmenovat. Děti vymýšlely zábavná jména, jako např. *Rampouch*, *Amálka*, *Trysk*, *Shrek*, ... aby pobavily své kamarády. Dále jsme k říkance přidaly pohyb, ve kterém se chtěly vystřídat všechny děti. K říkání říkanky se vždy přidaly i děti v roli koníka, neměly problém přidat k pohybu mluvené slovo.

Evaluace tematického celku

Jak jsem již zmínila v *charakteristice tematického celku*, myslím si, že svátek svatého Martina patří do programu mateřských škol. Po realizaci tohoto tematického celku to mohu jedině potvrdit. Děti se po celou dobu zapojovaly do činností aktivně, na nabízené činnosti reagovaly pozitivně a svátek svatého Martina je velmi zaujal. I přes to, že bylo ve třídě v den realizace 28 dětí, tento počet se pozitivně odrazil na atmosféře ve třídě a také na plnění očekávaných výstupů.

V rámci dechových cvičení děti sfoukávaly peříčka z dlaně, a tím se zdokonalovaly v nasměrování výdechového proudu na určené místo. Dále pak správně ovládaly intenzitu dechu a při relaxaci se zaměřily na správné dýchání do břicha. Děti správně vydechovaly s měkkým nasazením hlasu při vyslovení slabiky „HÁ“. Při plnění dílčích cílů v oblasti artikulačních cvičení děti správně napodobovaly artikulační cviky dle mého vzoru a při jednotlivých cvičeních se snažily o správné ovládnutí motoriky mluvidel. Při aktivitě *Poslech kopyt koníka* správně určovaly směr slyšeného zvuku a při následující aktivitě *Poznávání zvuků* bez větších potíží poznávaly zvuky, se kterými se mohou setkat v běžném životě. Sluchové aktivity děti velmi bavily. Pro rozvoj slovní zásoby jsem v tomto tematickém celku vybrala rozvoj v oblasti podstatných jmen, konkrétně vytváření zdvojnásobení, což se dětem dařilo nad mé očekávání. Při aktivitě *Výroba podkov* děti zlepšovaly svoji jemnou motoriku, snažily se o manipulaci a práci s drobným materiálem.

Dále se děti aktivně zapojily do pohybové chvíle, kdy rozvíjely oblast hrubé motoriky, zejména pak zvládnutí základních pohybových dovedností a orientaci v prostoru, reagování pohybem na tempo hudby, zahajování i ukončování pohybu na smluvený signál a v neposlední řadě napodobovaly průpravné cviky. V oblasti grafomotoriky se snažily o správné držení tužky, avšak tento očekávaný výstup není zatím u všech dětí naplněn. Děti mají povědomí o svátku svatého Martina a dokáží jej stručně interpretovat. Při četbě příběhu sledovaly děj příběhu a snažily se o vzájemné naslouchání. Při samostatném vyjadřování jsou mezi dětmi znatelné rozdíly. Na závěr se děti naučily krátkou říkanku, kterou správně spojily s pohybem. Paní učitelka bude v daném tématu dále pokračovat, zejména se zaměří na mluvní projev a vyjadřování dětí.

3.3.3 Tematický celek „Vyletěl si pyšný drak, vyletěl si do oblak“

Charakteristika tematického celku:

Stejně tak jako v dětském světě, tak i ve světě dospělých, patří k podzimu neodmyslitelně pouštění draka, které je pro děti velmi atraktivní. Činnosti tematického celku *Vyletěl si pyšný drak, vyletěl si do oblak*, byly realizovány v měsíci listopad, kdy je většinou počasí k pouštění draka nakloněné. V den realizace bylo ve třídě 24 dětí. Náměty z toho celku však lze využít v jakoukoliv podzimní dobu. Obsahuje náměty související s podzimem, počasím a pouštěním draka.

Dechová a fonační cvičení

- Ukazujeme, jaké tváře má vítr – nafouknout obě tváře jako balónky, pak „propíchnout“, aby splaskly.
- Přesouvání vzduchu v tvářích střídavě do pravé a levé tváře.
- „*Co všechno můžeme vidět létat ve vzduchu?*“ – papírový drak, ptáci, letadlo, ... Pokud děti nepřijdou na nafukovací balónek, můžeme jim pomoci náповědou, že se tato věc často kupuje na pouti a někdy může snadno uletět. Následovně foukání do balónku.

Očekávané výstupy: Dítě nafoukne obě tváře; střídavě přelívá vzduch z levé tváře do pravé a naopak; usměrňuje výdechový proud do balónku.

Artikulační cvičení a motorika mluvidel

- Vítr nám vletěl na zahrádku a chce sfouknout jablíčko ze stromu – *fí fí fí*.
- Pavoučkovi a broučkům je už v trávě chladno a smutně naříkají. *Cvrček: ccccc (ústa do úsměvu), muška: zzzzz*.

Očekávané výstupy: Dítě napodobuje artikulační cviky dle vzoru učitelky; ovládá motoriku mluvidel a jazyka, ovládá proud výdechového proudu společně se správnou artikulací slabiky „Fí“ a hlásky „C“ a „Z“.

Sluchové vnímání

Vítr (Flösslerová, 2018, s.151) – Učitelka říká slabiky *FI, FO, FU, FA* v určitém pořadí a různé délce za sebou. Děti si je musí zapamatovat a stejně zopakovat, například *FI-FI-FÓÓ, FU-FÍ-FA, FÁÁ-FO-FU-FÍÍ, ...* Postupujeme od nejjednoduššího po složitější.

Pohybová improvizace – *Lítáme jako dráčci papírácci* – Dětem rozdáme ocásky z krepového papíru. Děti se mohou proletět jako dráčci za poslechu písničky. Pokud se hudba zastaví, zůstanou stát na místě. Při zapnutí pokračují v letu.

Očekávané výstupy: Dítě dokáže opakovat slabiky po daném vzoru učitelky; rozpozná krátkou a dlouhou slabiku; reaguje na sluchový signál.

Rozvíjení slovní zásoby

Papírový drak – Učitelka zahájí činnost hádankou: „*Na provázku přivázaný, letí s větrem o závod, mezi mraky propletený, přiletí i na přes rok. Na ocásku pentličky, může být velký nebo maličký. A kdo že to létá zdravit ptáky do oblak? Už to jistě všichni víte, je to přece .... drak!*“ Poté pošle učitelka po kruhu malého papírového dráčka a položí otázku: „*Co všechno může vidět papírový drak z výšky?*“ Děti vymýšlí, co by drak mohl vidět. Snažíme se dítě podporovat k vyjadřování ve větách.

Není drak jako drak (rozvíjení slovní zásoby v oblasti homonym) – Učitelka nejprve dětem ukáže obrázek papírového draka. Poté do kruhu položí obrázek s drakem pohádkovým. „*Co to je děti? Drak? To je ale zvláštní, tohle je drak, tohle je také drak. To se takhle může stát, že mají jiné věci stejná jména?*“ Následovně s dětmi hledáme další slova, která se stejně jmenují, ale vypadají jinak. Poté dáme mezi děti obrázky, kde je jejich úkolem vyhledat homonyma. Pojmenujeme si je a dále budeme hledat souvislosti mezi dvojicemi. Příklady obrázků, které rozvíjejí slovní zásobu dětí v oblasti homonym (*zámek* – stavba, zámek na uzamčení; *kohoutek* – živočich, na vodu; *list* – ze stromu, stránka v knize; *koruna* – měna, královská; *ucho* – část těla, od hrnečku; *oko* – část těla, na punčoše; *pero* – psací, od ptáka; *houba* – na umývání, v lese; *myš* – zvíře, počítačová; *věneček* – zákusek, z pampelišek). Slova si můžeme dále vytleskat a určit počet slabik.

Očekávané výstupy: Dítě zapojí svoji fantazii a na základě ní se snaží o souvislé vyjadřování; naslouchá druhým; chápe, že slova, která stejně znějí, mohou mít jiný význam; zná příklady homonym.

Zrakové vnímání

Který obrázek chybí? – K této činnosti využijeme vybrané obrázky z předchozí činnosti, tj. *Není drak jako drak*. Děti sedí v kroužku a uprostřed něho jsou položeny obrázky, které si musí děti zapamatovat. Po chvíli jeden obrázek zmizí a děti hádají, který to byl. Když některé z dětí ví, přihlásí se zvednutím ruky, aby nechalo čas na přemýšlení i ostatním.

Očekávané výstupy: Dítě na základě zrakové paměti pozná, který obrázek chybí.

Hrubá motorika

Rušná část pohybové chvilky zaměřená na rozvoj zrakového vnímání – „Víte děti, co znamená rčení – počasí je na draka?“ Toto rčení si vysvětlíme. Dále si učitelka s dětmi ukáže obrázky s počasím (vítr, bouře, slunečno, déšť, mráz). Poté přidáme k obrázkům pohyb, který budeme dělat, když dá učitelka jednotlivé obrázky nad hlavu. **Vítr** – *běháme po třídě jako vítr*; **bouře** – *ruce v bok, dupání*, **slunečno** – *procházíme se po herně*; **déšť** – *běháme po špičkách, jako když kapky deště padají na střechu*; **mráz** – *leheme si na záda*. Pohyby si nejprve s dětmi vyzkoušíme, aby si je lépe zapamatovaly. Po zahájení hry učitelka střídá nad hlavou obrázky, podle kterých se musí děti řídit. Zároveň také u dětí rozvíjíme zrakové vnímání a postřeh.

Průpravná část – Cvičení s drakem (Konvalinková, 2014, s. 49)

Tam, kde modré mraky plavou,
letí dráček nad mou hlavou.

Letí, letí, letí,
kolem našich dětí.

Dlouhý ocásek drak má,
ve větru s ním třepetá.

Snad se mu nic nestane
a v pořádku přistane.

*děti drží draka oběma rukama nad
hlavou*

děti se točí na místě dokola

*děti přendávají draka před tělem
z jedné ruky do druhé, ruce třepetají
s drakem*

dřep, děti položí draka na zem

Pohybová aktivita – Znázornění podzimního větru padákem – Učitelka rozloží padák a děti se ho chytí po jeho obvodu. Mohou si společně vyzkoušet vánek, vítr a vichřici. Následovně může učitelka vhodit na padák žlutý míček představující sluníčko a úkolem dětí je dle povelu buď schovat sluníčko mezi mraky (snažit se, aby míček propadl dírou uprostřed), nebo naopak aby sluníčko svítilo na podzimní přírodu (snažíme se míček udržet na padáku tak, aby nepropadl dolů). Pokud učitelka řekne předem smluvený signál, například *tornado*, děti musí reagovat na sluchový signál a schovat se pod padák.

Očekávané výstupy: Dítě mění svůj pohyb na základě zrakového vnímání; zvládá základní pohybové dovednosti a orientaci v prostoru; spojí mluvené slovo s pohybem; je po delší dobu pohybově aktivní.

Grafomotorika

Ocásek papírového draka (příloha č. 5) – Učitelka může s dětmi nejprve udělat cvičení k procvičení a uvolnění zápěstí. Společně s dětmi budeme kroužit zápěstím (předvádět větrník) a při tom říkat říkanku (Konvalinková, 2014, s. 48): „*Vítr vane, fouká, fičí, větrník se tááákhle točí.*“ Několikrát se toto zopakuje. Poté budou děti kreslit dle přílohy dráčkům ocásek. Dále lze pokračovat dokreslením mašliček na ocas či vymalováním obrázku.

Očekávané výstupy: Dítě má dostatečně uvolněnou ruku; zvládá vést plynule pohyb ruky.

Realizace a hodnocení aktivit

Dechová a fonační cvičení – Při řízené činnosti jsme si vyzkoušely, *jaké tváře má vítr*. Děti bez problému nafoukly obě tváře, na chvíli zadržely dech a poté vydechly vzduch z úst. Některým dětem se příliš nedařilo vzduch v tvářích zadržet, hned po nádechu ho vydechly. Vyzkoušely jsme si také rychlý a pomalý výdech, kdy děti procvičovaly ovládní síly a plynulosti dechu. S tímto neměly žádný problém. Další aktivitou bylo přelívání vzduchu střídavě do pravé a levé tváře. Toto cvičení se podařilo udělat přibližně polovině dětem. Dále jsme vyzkoušely *foukání do balónku*. To děti velmi bavilo a až na výjimky se jim toto cvičení dařilo. U některých dětí jsem se setkala s malou dávkou trpělivosti, kdy po prvním neúspěchu nenafouknutí balónku ztrácely motivaci a chuť do činnosti. Jiné z dětí mezi sebou soutěžily, kdo nafoukne balónek rychleji a tím se v činnosti vzájemně motivovaly. Všechny vyzkoušené dechové aktivity prováděly děti dle mého vzoru.

Artikulační cvičení a motorika mluvidel – Děti správně napodobovaly artikulační cviky dle mého vzoru. Při motivovaných artikulačních cvičeních se snažily ovládat proud výdechového proudu a při tom správně vyslovovat slabiku „FÍ“ a hlásky „C“ a „Z“. U obou hlásek jsem děti upozorňovala na široký úsměv.

Vítr – Tato aktivita byla pro některé děti složitější. Pokud jsem volila krátké varianty (2-4 slabiky v řadě), které byly buď pouze krátké nebo pouze dlouhé, děti dokázaly až na výjimky zopakovat slabiky po mém vzoru. Pokud jsem zadala 4 slabiky a více, které byly různé délky, zopakovala to po mě přibližně polovina dětí. Jeden chlapec (5 let) zopakoval pouze příklady, kde byly dvě slabiky. Naopak dívka (5 let, 7 měsíců) dokázala zopakovat 7 slabik v řadě (FA, FÍ, FO, FU, FÁÁ, FI, FÓÓ).

Pohybová improvizace – Lítáme jako dráčci papíráčci – Pohybová improvizace se dětem líbila. Správně vždy zastavily, pokud přestala hrát hudba. Každý si mohl zvolit své tempo, a tak se děti při této aktivitě uvolnily a odpočinuly si od vedených činností.

Papírový drak – S dětmi jsem vyzkoušela aktivitu *Papírový drak*, kdy každé z dětí vymýšlelo, co by mohl vidět papírový drak z výšky. Některé děti zapojily velmi aktivně svoji fantazii a měly velké množství nápadů, o které se chtěly podělit. Většina z těchto dětí pak při mluveném projevu hovořila gramaticky správně a v složitějších větách. Jiné děti pak odpovídaly pouze jednoslovně a další část dětí opakovala nápady, které již

slyšely od svých kamarádů. Při vyzvání, aby zkusily vymyslet něco jiného, dále nereagovaly. Dvě z dětí nechtěly mluvit vůbec.

Není drak jako drak – Byla jsem velmi mile překvapena, že děti znaly klasické příklady homonym. Zpětně jsem se od paní učitelky dozvěděla, že tuto aktivitu již zkoušely. Proto dětem nedělalo problém určit dvojice obrázků homonym, které k sobě patří, vysvětlit rozdíl mezi nimi a jednotlivě je pojmenovat. Dále jsme si pak některá slova vytleskaly a snažily se určit počet slabik. To dětem nečinilo ve většině případů potíže.

Který obrázek chybí? – K této činnosti jsem využila obrázky z předchozí činnosti. Děti je již měly v povědomí a uměly je pojmenovat. Na začátek činnosti jsem vybrala 12 obrázků, na které se děti zhruba dvě minuty dívaly. Poté jsem je přikryla šátkem a vytáhla jeden z obrázků. Úkolem dětí bylo po odkrytí poznat který obrázek chybí. Bála jsem se, že bude tato činnost pro děti obtížná, ale naopak se jim dařila. Při větším počtu dětí se našel vždy někdo, kdo věděl, který obrázek se odebral. Čím více obrázků bylo odebráno a činnost byla jednodušší, zapojovalo se více dětí.

Rušná část pohybové chvílky – Děti správně reagovaly na zrakový signál, bez problému přizpůsobily svůj pohyb zrakovému podnětu. Ze začátku se několik málo dětí často dívalo na kamarády, podle kterých pohyb opakovaly, poté už si spojily obrázek s pohybem a reagovaly na něj samostatně.

Průpravná část – Cvičení s drakem – K této činnosti jsme využily papírové draky, které měly děti vyrobené z předchozích dnů. Říkanka se dětem velmi líbila. Je krátká a hezky se rýmuje, proto si ji velmi rychle zapamatovaly. Neměly problém spojit mluvené slovo s pohybem. Jedna z dívek s námi říkanku neříkala, ale po celou dobu ji vždy doplňovala pohybem.

Pohybová aktivita – Znázornění podzimního větru padákem – Rychlost pohybu děti přizpůsobily slovním pokynům. Dostat míček do díry uprostřed jim činilo potíže, neboť je to velmi těžké na spolupráci.

Ocásek papírového draka – Aktivitu jsme vyzkoušely při ranních činnostech, kdy se děti průběžně střídaly u stolečku. Děti zaujal cvik doplněný říkankou na uvolnění ruky. Myslím, že je nejen bavil, ale že jim opravdu pomohl uvolnit zápěstí. Některé děti jsem musela upozorňovat na vadné držení tužky a dále je opravovat. Ostatní již mají správné

držení. V návaznosti na správné držení a uvolnění ruky se jim dařila kreslit vlnkatá čára. Dětem, které nemají správné držení se tento grafomotorický list příliš nedařil. Neměly dostatečně uvolněnou ruku, a proto nedokázaly vést souvislou stopu po vyznačené čáře. Na závěr si obrázek vymalovaly a dokreslily mašličky na ocásky draků.

Evaluace tematického celku

K realizaci tematického celku nám přispělo především větrné počasí, které bylo v tomto týdnu ideální pro pouštění draka. Pro děti bylo toto téma velmi aktuální a atraktivní, neboť byla většina z nich pouštět draka s rodiči v předchozích dnech. Snažila jsem se prostřednictvím příjemné atmosféry vytvářet vhodné podmínky pro plnění očekávaných výstupů. Děti velmi bavila dechová cvičení, konkrétně foukání do balónku, kdy správně usměrňovaly výdechový proud do balónku a musely také ovládat intenzitu dechu, kterou do něj foukaly. Při artikulačních cvičení napodobovaly cviky dle mého vzoru a snažily se o správnou artikulaci hlásky „C“ a „Z“. V rámci rozvoje sluchového vnímání děti opakovaly dle svých individuálních možností slabiky dle mého vzoru a rozvíjely tak nejen sluchové vnímání, ale také sluchovou paměť. Dále děti reagovaly na sluchový signál při improvizované činnosti *Lítáme jako dráčci papíráčci*. V oblasti slovní zásoby se děti snažily o souvislé vyjadřování na základě své fantazie a vymýšlely tak, co mohl vidět papírový drak z výšky. Při aktivitě *Není drak jako drak* jsem děti seznámila s homonymy. Děti znají příklady homonym a chápou, že slova stejně znějící mohou mít jiný význam. Na tuto aktivitu jsme navázaly činností zaměřenou na rozvoj zrakové paměti, kdy děti správně poznávaly, který obrázek chybí mezi ostatními. Hrubá motorika byla rozvíjena při pohybových chvilkách, do kterých se děti zapojily aktivně, zvládaly základní pohybové dovednosti a orientaci v prostoru, spojily mluvené slovo s pohybem a měnily svůj pohyb na základě zrakového vnímání. Grafomotorika dětí byla rozvinuta při činnosti *Ocásek papírového draka*, kdy měly děti až na výjimky dostatečně uvolněné zápěstí a dokázaly vést plynule stopu tužky. Děti projevíly největší zájem o dechová a artikulační cvičení, dále pak o aktivity *Papírový drak*, *Není drak jako drak* a *Znázornění podzimního větru padákem*.

3.3.4 Tematický celek „Adventní čas“

Charakteristika:

Náměty z těchto činností byly realizovány v adventním čase v prosincovém měsíci. V den realizace bylo ve třídě 25 dětí. Děti byly naladěny na Vánoční atmosféru plnou očekávání a radosti. Náměty z těchto aktivit se dají využít v jakoukoliv dobu adventního času.

Dechová a fonační cvičení

- Foukání do zmrzlých dlaní výdechovým proudem na slabiku „HÁ“.
- **Pouštění lodiček** – Děti zavřou oči a učitelka položí mísu někde v prostoru třídy. Děti mají za úkol poznat, co se ve třídě změnilo. Kdo předmět najde, nebude na něj upozorňovat a posadí se zpět do kruhu, kde vyčká na ostatní děti. „*K jaké tradici bychom potřebovaly takovouto mísu?*“ Nejprve děti seznámíme s vánoční tradicí *pouštění lodiček*. Následovně budou děti foukat do nezapálených lodiček po hladině vody v misce. Pro těžší variantu můžeme použít prádelní kolíky (žlutý, červený, modrý, zelený), které upevníme na kraj mísy, ve které lodičky pouštíme. Dítěti, které přistoupí k misce, určíme barvu kolíku, ke kterému musí lodičku dofoukat.
- **Přenášení vloček brčkem** – Na stůl rozmístíme malé vyražené vločky z papíru a misky, do kterých budou děti vločky přenášet. Úkolem dětí je přenést vločku do misky pouze za pomoci brčka. Dítě musí přiložit brčko k vločce, vdechnout (tím se jim vločka přisaje na dno brčka), a poté ji přenést do misky.
- **Foukání brčkem do vody** – děláme kapříkovi bublinky do vody.

Očekávané výstupy: Dítě nasměruje výdechový proud na dané místo; ovládá intenzitu dechu; při lehu na zádech dýchá zhluboka nosem, vydechuje do břicha.

Artikulační cvičení a motorika mluvidel

- Stěrače – „*Víte děti, co musí rodiče zapnout v autě, aby viděli dobře na cestu, pokud začne pršet nebo chumelit?*“ – olizování horního rtu zprava doleva různou rychlostí (pomalu, rychleji, nejrychleji).
- *Brrr* – to to zebe, to je zima.
- Na kapříky – špulení rtů, posílání pusinek.

Očekávané výstupy: Dítě napodobuje artikulační cviky dle vzoru učitelky; ovládá motoriku mluvidel a jazyka.

Sluchové vnímání

Na zvoníka – Určíme jednoho zvoníka a tomu dáme zvoneček. Ostatní děti sedí volně po prostoru třídy a mají zavřené oči. Zvoník prochází mezi dětmi a jednomu po druhém zacinká zvonečkem u ucha. Komu zacinká u ucha, ten se zvedne a zařadí se za něj. Takto zvoník obejde všechny děti a utvoří tak vláček. Zvoník pak může odvést děti tam, kam ho požádá učitelka.

Očekávané výstupy: Dítě reaguje na sluchový signál.

Hrubá motorika

Rušná část tělovýchovné chvílky – Na začátku hry určíme *Mrazíka* (ten má „babu“) a *sluníčko*, které bude zachraňovat děti. Abychom je mezi dětmi rozlišily, mrazík i sluníčko budou mít na hlavě čelenku s obrázkem (vločka, sluníčko). Mrazík běhá mezi dětmi a pokud se jich dotkne, tak je zmrazí. Děti se proto musí na místě zastavit. Po třídě chodí ještě sluníčko, které když se dotkne zmrazeného dítěte, tak to roztaje a vrátí se opět do hry. V průběhu činnosti vyměníme Mrazíka i sluníčko.

Průpravná část tělovýchovné chvílky – Děti si sednou na zem a položí si hlavu do dlaní tak, aby neviděly. Mezitím učitelka rozmístí po třídě bílé papíry. „*Co se tady děti stalo? Ono nám tu nasněžilo? Co myslíte, že bychom z toho sněhu mohly udělat?*“ - sněhové koule. Každé z dětí si vezme papír, který zmačká do kuličky a vytvoří tak sněhovou kouli, se kterou si následovně zacvičí.

- Stoj ve výponu, vzpažit – *vytáhneme se s koulí co nejvýše k nebi.*
- Vložíme kouli nejprve do pravé ruky a podíváme se za ní, poté předáme vločku před tělem do levé ruky. Takto střídáme.
- Podávání si koule kolem těla na jednu stranu, poté na druhou stranu.
- Položíme si kouli na zem a snažíme se jí dotknout ze stoje spatného.
- Stoj snožný, položíme kouli na zem, lehce na ni položíme nohu a kroužíme kotníkem, výměna nohou – *opatrně, aby se nám koule nerozpadla.*

- Turecký sed, vzpažit, hluboký předklon – *snažíme se s koulí vytáhnout co nejvýše k nebi, poté předklonit, co nejdál to půjde.*
- Leh na zádech, položíme si kouli na břicho a snažíme se správně dýchat (nádech nosem, výdech ústy) – poslech relaxační hudby.

Pohybová hra (sluchové cvičení) Na sněhové koule – Volně po prostoru rozmístíme sněhové koule. Koulí je vždy o jednu méně než dětí. Děti se pohybují na hudbu volně po prostoru. Když hudbu zastavíme, úkolem dětí je stoupnout si k jedné kouli. Na koho koule nezbyde, vypadává ze hry. V dalším kole odebereme další kouli (nebo více najednou) a hra pokračuje stejným způsobem. Hra se ukončí ve chvíli, kdy jsou ve hře poslední dvě děti.

Očekávané výstupy: Dítě zvládá základní pohybové dovednosti a orientaci v prostoru; je po delší dobu pohybově aktivní; pohybuje se do rytmu hudby, zaznamená sluchový signál; napodobuje pohyb dle vzoru učitelky.

Fonologické uvědomění

Tvoření rýmů – Dětem říkáme slova, která mohou nebo nemusí být spojená s Adventem a Vánoci. Úkolem dětí je vymýšlet na daná slova rýmy. Slova: *vločka, stromeček, led, hvězdička, kometa, dárek, kost, mrak, zima, míč, nos, pes*. Dále pak děti mohou vymýšlet rýmy samy.

Očekávané výstupy: Dítě tvoří rýmy; pozná, pokud se slova rýmují.

Grafomotorika

Adventní svíčky – Před zahájením činnosti s dětmi procvičíme pohyby ruky ve vzduchu – svislé čáry, spojené dolní kličky. Při samotném kreslení si pak děti nejprve nakreslí čtyři adventní svíčky s plamínkem. Následovně nad svíčku přikreslí kouř – spojené dolní kličky.

Očekávané výstupy: Dítě dokáže vést plynule stopu tužky a vytvářet tak spojené dolní kličky.

Vyprávění

Příběh o vánoční vločce (Brilianty, 2018) – Dětem ukážeme papírovou vločku. Poté ji pošleme po kruhu a ten, kdo ji bude mít řekne, co ho napadne jako první. Vždy

zopakuje větu „*Když se řekne vločka, napadne mě ...*“ Poté jim můžeme říct, že když vidíme vločku my, napadne nás příběh o vánoční vločce, o který bychom se s nimi rády podělily. Po přečtení příběhu pokládáme dětem otázky spojené s příběhem: „*Proč se vločce ostatní vločky posmívaly? Co pozorovala vločka z nebe? Proč byla smutná a čeho se bála? Kdo začal na vločku mluvit a co jí prozradil? Proč si vločka nakonec své přání rozmyslela? Víte, co znamená, když je někdo sobecký? Jak příběh o vločce dopadl?*“ Pokud bude někdo z dětí chtít, může zkusit příběh převyprávět (popřípadě s dopomocí učitelky).

Očekávané výstupy: Dítě sleduje děj příběhu, snaží se porozumět textu a chápe hlavní myšlenku; dokáže odpovídat na otázky spojené s příběhem; vyjadřuje se samostatně; naslouchá druhým; dokáže stručně převyprávět příběh o *vánoční vločce*.

Realizace a hodnocení aktivit

Dechová a fonační cvičení – Při činnosti *Pouštění lodiček* byly u dětí znatelné rozdíly v tom, jak umí ovládat intenzitu svého dechu. Děti musely na lodičku foukat takovou intenzitou dechu, aby ji nepotopily. Některé děti nedokázaly do lodičky fouknout tak, aby ji nepotopily, nebo naopak foukaly tak málo, že lodičku svým dechem nerozpohybovaly. S každým pokusem však byly úspěšnější. Více než polovina dětí neměla problémy s prací s dechem, dokázaly zvolit správnou intenzitu i směr dechu. Pro zvýšení obtížnosti jsem využila kolíky viz. popis činnosti. Děti správně foukaly lodičku k určené barvě kolíku. Aktivita je velmi bavila a barvy kolíků je motivovaly ke správnému nasměrování výdechového proudu. Dále jsem realizovala činnosti *Přenášení vloček brčkem*. Tato aktivita děti velmi zaujala. Dvěma z dětí se nepodařilo vločku přenést, neboť nedokázaly vzduch vdechnout a zadržet. *Foukání brčkem do vody* se dařilo všem dětem.

Artikulační cvičení a motorika mluvidel – S dětmi jsme vyzkoušely artikulační cvičení *stěrače*, které je opět velmi bavilo. Bavilo je střídat rychlost stěrače (rychlost pohybu jazyka). Aktivitu jsem spojila ještě se sluchovým vnímáním, kdy jsem dětem říkala, jak rychle prší a podle tohoto pokynu musely zvolit rychlost pohybu jazyka. Některým dětem však dělal rychlejší pohyb jazyka problémy a volily tak pomalejší tempo než ostatní děti. Artikulační cvičení *Brrr – to to zebe, to je zima* se dětem dařilo. Pouze děti, které nemají vyvozenou hlásku „R“, nedokázaly správně vyslovit citoslovce *Brrr*. *Špulení rtů* jako kapřík zvládly všechny děti.

Na zvoníka – Hra děti velmi hezky ztišila a zklidnila. Děti čekaly až jim zvoník zazvoní u ucha a budou se moci zařadit za vláček. Pokud zvoník někomu zacinkal u ucha a dítě se nezvedlo, zacinkal ještě jednou. Na druhý pokus vždy děti poznaly, že zvoník zazvonil na ně. Až zvoník obešel všechny děti a utvořily tak vláček, odvedl je do umývárny.

Rušná část tělovýchovné chvílky – Rušná část děti velmi bavila. Orientovaly se v prostoru, bedlivě sledovaly, kde se nachází Mrazík a sluníčko a snažily se dodržovat pravidla hry, tzn. pokud se jich mrazík dotkne, zastavit se a počkat, až je sluníčko rozmrazí.

Průpravná část tělovýchovné chvílky – Při průpravné části napodobovaly cviky dle mého vzoru a v případě potřeby jsem dětem pomohla nebo je v provádění cviku opravila.

Na sněhové koule – Při pohybové hře byly děti velmi soutěživé. Správně však reagovaly na zvukový signál – vypnutí hudby. Všechny děti se do cvičení zapojily aktivně, zvládaly základní pohybové dovednosti a orientaci v prostoru. Zvládly být po delší dobu pohybově aktivní.

Tvoření rýmů – Nejprve jsme si s dětmi řekly, co znamená slovo *rým*, *rýmovat*. Dále jsem jim uvedla příklady rýmů (kůň – stůl, les – pes). Poté jsem dětem uváděla slova, ke kterým vymýšlely rýmy. Zaznamenané rýmy dětí: **vločka** – *kočka, čočka, očka, kolečka*; **stromček** – *dědeček, domeček, chlapeček, lísteček, kopeček*; **led** – *med*; **hvězdička** – *kytička, lavička, babička*; **kometa** – *popleta, raketa*; **dárek** – *párek, Marek*; **kost** – *most*; **mrak** – *drak*; **pes** – *les*. Děti se při vymýšlení rýmů soustředily a snažily se vymýšlet slova, která se rýmují. Pokud některé z dětí vymyslelo rým, který se nerýmoval, ostatní děti ho doplnily. Chlapec (5 let, 4 měsíce) uvedl ke slovu *Anička* protiklad *Kuba*. Ostatní děti na chybný rým upozornily a doplnily ho následovně *Anička – kočička, sklenička, stolička, holčička*.

Adventní svíčky – Před zahájením činnosti jsme si s dětmi ve vzduchu vyzkoušely pohyby důležité pro grafomotorické cvičení. Konkrétně se jednalo o svislé čáry a spojené dolní kličky. Svislé čáry nedělaly dětem problém, správně vedly plynulý pohyb ruky od shora dolů. U dolních kliček již byly patrné rozdíly mezi dětmi. Zhruba polovině dětí se pohyb ruky ve vzduchu dařil, proto pokračovaly v činnosti již na papíře. Ostatním dětem jsem pomáhala s vedením ruky při nácviku kliček. Těmto dětem se pohyb nedařil následovně ani na papíře. Děti neměly dostatečně uvolněnou ruku a pohyb tak nebyl plynulý. U čtvrté svíčky již bylo patrné zlepšení.

Příběh o vánoční vločce – Činnost jsem zahájila kruhem, kdy děti doplňovaly větu: „*Když se řekne vločka, napadne mě ...*“ Dbala jsem, aby děti vždy začaly touto větou, což se dařilo. Děti například odpovídaly: *sníh, zima, zmrzlé sklo, bruslení, bobování, mráz, procházka s rodiči a se sestřičkou, Vánoce*. Následně jsem dětem přečetla příběh o vánoční vločce. Po celou dobu mého čtení se děti až na výjimky soustředily na poslech pohádky. Po přečtení příběhu jsem dětem položila otázky, na kterých jsem si ověřila

pochopení hlavní myšlenky příběhu a porozumění textu. Děti na tyto otázky bez problému odpovídaly. Dbala jsem na to, aby ostatní děti naslouchaly těm, kteří hovoří. To se bez problémů dařilo a dále se děti vzájemně doplňovaly. Vysvětlily jsme si význam slova *sobecký* a navázaly jsme na něj vyprávěním příhod, kdo se setkal s někým sobeckým, nebo zda byl někdy sobecký i on sám. Na závěr nám dívka (5let, 6 měsíců) stručně příběh převyprávěla.

Evaluace tematického celku

Realizace tohoto adventního celku byla velmi vydařená. Adventní čas je časem pohody, klidu a radosti. V souladu s tímto byl tento tematický celek realizován. Ve třídě panovala příjemná vánoční atmosféra, děti byly veselé, plné očekávání a s chutí se zapojovaly do všech připravených aktivit. To se pozitivně projevilo i v naplňování očekávaných výstupů.

Při dechových a fonačních cvičení se děti soustředily na své dýchání. V rámci dechových cvičení nasměrovaly proud dechu (na lodičky; do brčka) a procvičovaly tak různé intenzity dechu. Při relaxační chvilce se děti v lehu správně uvolnily a soustředily se na hluboké nádechy nosem a výdechy do břicha. Troufám si říct, že ze všech realizovaných aktivit se dětem nejvíce líbilo *Pouštění lodiček*. Nejprve jsme do nich foukaly a snažily se tak naplnit očekávané výstupy. Poté jsme však knoty lodiček zapálily, zatáhly jsme žaluzie a pouze jsme pozorovaly pohyby lodiček. Děti je upřeně v tichosti pozorovaly a ve třídě se tak navodila velmi příjemná, vánoční atmosféra.

Při artikulačních cvičení napodobovaly cviky dle mého vzoru. Děti velmi bavilo cvičení *stěrače* a *na kapříka*. Dále pak děti reagovaly při pohybových aktivitách na sluchový signál a rozvíjely tak své sluchové vnímání. Děti v této třídě mají velmi rády pohybové chvílky a vždy se do nich aktivně zapojují. Bez problémů se orientovaly v prostoru a zvládaly základní pohybové dovednosti přiměřené k jejich věku. Správně se pohybovaly do rytmu hudby a při průpravné části pohybové chvílky napodobovaly pohyb dle mého vzoru.

V rámci rozvoje slovní zásoby děti vymýšlely rýmy a poznávaly, zda se slova rýmují či nerýmují. Při grafomotorickém cvičení se děti snažily o plynulé vedení stopy při nácvičku spojených dolních kliček. Tento výstup nebyl naplněn u všech dětí, neboť některé z nich nedokázaly tento pohyb ruky plynule zvládnout. Paní učitelka s nimi však bude toto cvičení opakovat a na základě individuální diagnostiky zařazovat případně jednodušší.

Vánoční atmosféru jsme si zpříjemnily příběhem *O vánoční vločce*, kde děti ve většině případů porozuměly textu a pochopily hlavní myšlenku, která nesla poselství o tom, že pokud není člověk sobecký, může se mu vše v dobrém vrátit. V návaznosti na příběh pak odpovídaly na otázky, snažily se samostatně vyjadřovat a naslouchat druhým.

3.3.5 Tematický celek „Tři králové“

Charakteristika:

Tematický celek byl realizován v lednovém měsíci, kdy se slaví svátek Tří králů. V den, kdy byly činnosti z tohoto tematického celku realizovány, bylo ve třídě 25 dětí. Děti už měly povědomí o svátku Tří králů z předchozího dne, kdy je do tohoto tématu uvedla paní učitelka.

Dechová a fonační cvičení

- **Foukání do vaty** – poletování sněhu, sfoukávání vaty z dlaně.
- **Dýchání na zrcadlo** – děti foukají na zrcadlo, tím si lépe uvědomí svůj výdechový proud (vidí ho i cítí).

Očekávané výstupy: Dítě nasměruje proud dechu na určené místo; uvědomuje si svůj dech; soustředí se na výdechový proud.

Artikulační cvičení a motorika mluvidel

- **Kolotoč** – kroužení jazykem před dolními a horními zuby při zavřených ústech.
- **Houpačka** – ústa široce otevřená, špička vypláznutého jazyka se ohýbá nahoru a dolů.

Očekávané výstupy: Dítě napodobuje artikulační cviky dle vzoru učitelky; ovládá motoriku jazyka a mluvidel.

Sluchové vnímání, sluchová paměť a rytmické cítění

Poznání písně Tři králové dle zahraniční melodie – Dětem zahrajeme na flétnu či klavír píseň *My tři králové jdeme k Vám*. Děti mají za úkol tiše vyčkat, než píseň dohrajeme a následně říct, jak se píseň jmenuje. Tato píseň nám také slouží k otevření tématu.

Hrajeme si na Tři krále – S dětmi se naučíme písničku *Hrajeme si na Tři krále*, která je zpívána na melodii písně *Prší, prší*. Píseň po naučení doprovodíme Orffovými nástroji, které si děti mezi sebou prostřídají. Před zahájením si ukážeme, jak se na jednotlivé nástroje hraje. Dále pak můžeme přidat k písni pohyb – narativní pantomima.

Píseň (Horová, 2013, s. 12):

*Hrajeme si na Tři krále, kdo chce, ať jde s námi dále,
vezměte si čepice, projdeme se vánicí.
Snížek padá na čepice, přidá se i fujavice,
snad stihneme večeri, než se venku zešeří.*

Očekávané výstupy: Dítě pozná píseň dle její melodie; zapamatuje si krátký text a dokáže si ho následně vybavit; umí používat Orffovy nástroje.

Zrakové vnímání

Ztracený král (obměna hry *na mlhu*) - Děti jsou rozmístěny volně po prostoru třídy a jsou schoulené do klubíčka tak, aby neviděly. Učitelka přikryje některé z nich dekou. Děti mají následně za úkol poznat, kdo je pod dekou ukrytý. Dbáme, aby děti hned jména nevykřikovaly, ale nechaly čas na přemýšlení i ostatním. Až bude většina z nich vědět odpověď, poté si dané dítě odkryjme.

Očekávané výstupy: Dítě si všímá změn v okolí; pamatuje si na základě zrakové paměti.

Hrubá motorika

Rušná část tělovýchovné chvílky – Dětem pustíme píseň *My tři králové*. Vždy když se píseň zastaví, mají za úkol utvořit trojice. Pokud bude dětí více či méně a nebudou tak trojice vycházet, doplníme trojici samy, nebo si řekneme, kolik králů nám do správného počtu chybí.

Průpravná část tělovýchovné chvílky – *Cesta Tří králů* (Rybárová, 2011):

- *Tři králové museli jít pouští, kde je na zemi velmi horký písek* – chůze na místě po špičkách.
- *Místy se do písku bořili až po kolena* – stoj snožný, střídavé zvedání kolen různou rychlostí.
- *Museli také překonávat hory* – vzpor klečmo, zvednout kolena z podložky, paty tlačíme do země.

- *..a údolí* – leh na zádech, zároveň zvedneme ruce i nohy z podložky, bedra tlačíme do země.
- *Překonávali také moře, na kterém se plavily po vodě v lodičce* – sed, mírný záklon trupu, veslujeme.
- *Po cestě si také mohli zaplavat* – leh na břiše, čelo opřené o podložku, paže vzpažíme, pak široce lokty k trupu, lopatky tlačíme k sobě.
- *Často byli hodně unavení, a tak si lehli a chvílku odpočívali* – leh na zádech, relaxace, správné dýchání.

Pohybová hra Na kometu – Činnost zahájíme v kruhu na koberci, kam doprostřed kruhu vložíme kometu, ukrytou v šátčích (prostěradlo, deka). „*Co si myslíte, že je tam ukryté?*“

Děti budou poté postupně odkrývat daný předmět po kouskách tak, aby na každého zbyl kousek k odkrytí. Poté si kometu ukážeme a řekneme si, co to vlastně kometa je.

Hra: Vybereme jedno z dětí, které se stane tělem hvězdy (začátkem komety). Ostatní děti sedí na zemi volně po prostoru. Hvězda kolem dětí prochází a jeden po druhém se jich dotýká. Koho se dotkne, ten se zvedne a zařadí se za ni (tím tvoří chvost komety). Takto se za ní postupně zařadí všechny děti. Až se kometa dotkne posledního dítěte, všichni se rozeběhnou a dítě, které bylo v čele komety se snaží někoho chytit. Koho se dotkne jako prvního, ten se stává novou hvězdou a hra se opakuje.

Očekávané výstupy: Dítě při pohybu reaguje na dotek; zvládá základní pohybové dovednosti a orientaci v prostoru; je po delší dobu pohybově aktivní; spolupracuje s ostatními dětmi; napodobuje průpravné cviky dle vzoru učitelky.

Fonologické uvědomění

Hrátky s písmeny K + M + B – Nejprve si s dětmi řekneme, na jaká písmena začínají jména těchto mudrců. Následovně se každé dítě pokusí určit, na jaké písmeno začíná jeho jméno. Pokud dítě nebude vědět, netlačíme na něj a požádáme o pomoc děti. Dále vymýšlíme další jména a věci, která začínají na písmena K, M, B.

Očekávané výstupy: Dítě ví, na jaké písmeno začíná jeho jméno; určí počáteční hlásku ve slově; vymýšlí slova na dané počáteční hlásky.

Grafomotorika

Kometa – Děti si nejprve namalují na papír do dolního rohu hvězdu (nebo ji vystříhnou z papíru a nalepí) a následovně jí dokreslí chvost – procvičování horního oblouku.

Očekávané výstupy: Dítě dokáže vést plynulý horní oblouk.

Vyprávění

Příběh o Třech králich – Děti seznámíme s příběhem o Třech králich. Následovně vyzkoušíme aktivitu, kdy si zkusíme příběh převyprávět společně tak, že každé z dětí po kruhu řekne větu v návaznosti na předchozí větu kamaráda, či jakoukoliv jinou k danému tématu tak, abychom převyprávěly příběh. Pokud některé z dětí nebude chtít, do aktivity ho nenutíme.

Dary pro Ježíška – „*Tři králové donesli Ježíškovi do Betléma dary: Zlato, kadidlo a myrhu* – vysvětlení slov. *Co bychom mu donesli my?*“ Děti po kruhu odpovídají, co by donesly Ježíškovi a proč. Následně dětem po kruhu šeptem pošlu informaci, co bych donesla Ježíškovi já – MÍČ (děti posílají informaci šeptem kamarádovi po pravici).

Očekávané výstupy: Dítě zná příběh o Třech králich; snaží se o souvislé vyjadřování; spolupracuje s ostatními; naslouchá druhým; dokáže předat informaci šeptem.

Rozvoj slovní zásoby

Nadřazené pojmy – Navážeme na předchozí činnost. Nejprve dětem uvedeme příklad: *hrnec, talíř, mísa* – to je nádobí. Dětem říkáme skupiny slov a ty se snaží najít nadřazený pojem dané skupiny věcí. Činnost můžeme zahájit větou: „*Kdyby donesly Tři králové Ježíškovi jablko, banán a hrušku, donesly by mu ....*“ Příklady: jablko, banán, hruška – ovoce; tričko, kalhoty, čepice – oblečení; kočka, pes, králík – zvířátka; bubínek, triangl, flétna – hudební nástroje; bříza, dub, smrk – stromy; mrkev, rajče, paprika – zelenina; skříň, postel, židle, stůl – nábytek; panenka, autíčko, kostky – hračky.

Očekávané výstupy: Dítě pojmenuje nadřazený pojem skupiny slov; zná příklady nadřazených a podřazených slov.

Rytmické cvičení a rozvoj hrubé motoriky

Král sedí na trůně – Vybereme jedno dítě, to se stane králem. Král sedí uprostřed kruhu a má zavřené oči. Ostatní děti se drží za ruce, chodí v rytmu říkanky: „*Král sedí na trůně, v papírové koruně. Kdo korunu z hlavy sejme, na královský trůn si sedne.*“ Děti se zastaví a učitelka pohledem či ukázáním vybere některé z dětí. Vybraný hráč potichu přistoupí ke králi, sundá mu korunu z hlavy, obíhá kruh a snaží si sednout na královskou židli. Dítě v roli krále běží za ním a snaží se ho chytit (pokud ho chytí, vrací se na trůn opět ono samo).

Očekávané výstupy: Dítě doprovodí mluvené slovo pohybem; zapamatuje si krátký text a využije ho při hře; zvládá základní pohybové dovednosti.

Realizace a hodnocení aktivit

Dechová a fonační cvičení – Děti správně sfoukávaly vatu ze své dlaně a neměly problém soustředit jejich výdechový proud na dlaň. Volily správnou intenzitu dechu vzhledem k tomu, aby vatu odfoukly. Při dýchání na zrcátko si uvědomily svůj dech, jelikož ho mohly vidět, a tak se na něj dokázaly soustředit. Aktivita je velmi bavila.

Artikulační cvičení a motorika mluvidel – Motivované artikulační cvičení *Houpačka a kolotoč* prováděly děti správně, se zájmem a dle mého vzoru.

Poznání písně *Tři králové dle zahraniční melodie* – Děti si zavřely oči a já jsem jim na flétnu zahrála píseň *My tři králové*. Jejich úkolem bylo tiše vyčkat až píseň dohraje, a poté ji uhádnout. Ta nás uvedla do dnešního tématu. Děti bez problému píseň poznaly a následně se přidaly ke hře na flétnu zpěvem.

Hrajeme si na Tři krále – Děti v této třídě mají opravdu velmi rády zpívání a veškeré hudební činnosti. Jinak tomu nebylo ani u této aktivity. Na začátek jsme si s dětmi zazpívaly melodii písničky *Prší, prší* na různé slabiky. Nejprve jsem vybrala slabiky (LA, ME, KO). Dětem se to dařilo výborně, vyslovovaly slabiky do rytmu a melodie písně. K mému překvapení je to bavilo natolik, že poté vymýšlely další slabiky, na které bychom si mohly píseň zazpívat. Poté jsem zazpívala píseň celou s novým textem a následně se ke mně začaly děti přidávat. Po čtvrtém zazpívání si zapamatovaly celý text písně. Pro děti bylo učení nové písně velmi zjednodušené melodií, kterou znají. Následně jsme si ke zpěvu přidaly i Orffovy nástroje, se kterými děti často pracují a jsou na ně zvyklé. Děti umí nástroje správně držet, zacházet s nimi a některé z nich dokáží hrát i dle taktu.

Ztracený král – Tato aktivita děti velmi bavila a v roli ztraceného krále se chtělo téměř každé z nich vystřídat. Pravidla hry již znaly. Děti vždy po chvíli poznaly, kdo je pod dekou ukrytý. Náročnější pro ně bylo však vyčkat, než budou všechny děti vědět, kdo zmizel. Děti se chtěly hned o informaci podělit a nedokázaly s ní ve většině případech počkat.

Rušná část tělovýchovné chvílky – Děti se podle pokynu pohybovaly po prostoru třídy a následně bez problémů reagovaly na zvukový signál zastavením písně. Poté vždy správně utvořily trojice. Tato činnost byla velmi vydařená na spolupráci, neboť u ní musely děti komunikovat, počítat a spolupodílet se.

Průpravná část tělovýchovné chvílky – Průpravné cviky jsem spojila se slovním doprovodem, který byl motivován cestou Tří králů. Do činnosti se děti zapojily s radostí, správně napodobovaly pohyb dle mého vzoru a pokud se někomu něco nedařilo, pomohla jsem mu cvik opravit.

Pohybová hra „Na kometu“ – Na úvod činnosti jsem si pro děti připravila aktivitu, kdy jsem schovala papírovou kometu do šátků a deky. Nejprve děti hádaly, co by tam mohlo být ukryté. Děti zapojily svoji fantazii a vymyslely několik zajímavých nápadů jako například *omalovánky, knížka, bonbóny, papírové vločky, pastelky, hodinky...* Dále bylo úkolem dětí jeden po druhém odkrývat daný předmět tak, aby na každého zbyl kousek k odkrytí. Toto pravidlo dodržely, s napětím sledovaly každého odkrývajícího a zároveň tak procvičovaly jemnou motoriku. Po odkrytí jsme si předmět pojmenovaly a zahrály si hru *Na kometu*. Děti dodržovaly daná pravidla hry.

Hrátky s písmeny K + M + B – Na začátek této činnosti jsme si řekly jména Tří králů a písmena, na která jejich jména začínají. Dětem jsem ukázala písmena napsaná na papíře. Následně si písmeno prstem po čáře objely, aby si uvědomily spojení hlásky s grafickým záznamem. Následovně děti jeden po druhém řekly, na jaké písmeno začíná jejich jméno. Počáteční písmeno svého jména vědělo 19 z 25 dětí. Ostatní děti řekly špatné písmeno či vůbec neodpověděly. Do činnosti, kde jsme vymýšlely slova na písmena K, M, B se aktivně zapojila zhruba polovina dětí a ta vymýšlela spoustu slov. Pokud se některé dítě spletlo, tak jsme to s ostatními opravily.

Grafomotorické cvičení *Kometa* – Prostřednictvím tohoto cvičení děti procvičovaly vrchní oblouk, který se jim dařil. Většina dětí dokázala vést plynule stopu a tím vytvářela bohatý chvost komety. Některé z dětí neměly ruku dostatečně uvolněnou (v závislosti také na špatném držení tužky), pohyb tak nebyl plynulý, často musely stopu přerušit a začít znovu. U dětí, které měly s vytvářením velké komety problémy jsem udělala obměnu a místo velkých komet dělaly malé. Kratší oblouk jim už nečinil takové potíže a oblouk se jim tak dařil znatelně lépe. Díky tomuto cvičení nám vznikly krásné komety.

Příběh o Třech králich – Děti příběh o Třech králich již znaly z předchozího dne, kdy jim ho vyprávěla paní učitelka, se kterou se ho snažily i převyprávět. Proto byla pro ně tato aktivita ulehčena. Obtížné pro děti bylo, navazovat na předchozího kamaráda, reagovat

dle toho, kde ve vyprávění skončil a ve správné návaznosti a posloupnosti v příběhu pokračovat. Některé děti hovořily ve velmi krátkých větách, jiné by nejraději převyprávěly celý příběh samy. Příběh se nám podařil dokončit i touto metodou, ale bylo to obtížné a zdlouhavé.

Dary pro Ježíška – Děti se aktivně zajímaly o význam slov *kadilo* a *myrha*. Po vysvětlení významu těchto slov jsem dětem položila otázku, co by přinesly Ježíškovi do Betléma za dar ony, nebo co by mu popřály a proč. Při této činnosti byly vidět velmi výrazné rozdíly v řečovém projevu dětí. Více než polovina dětí správně artikuluje, mluví gramaticky správně (užívají správně rodu, čísla, času, tvarů, pádů, předložek, slovosledu ve větě), mění intonaci hlasu, mluví přiměřeným tempem a plynule, dokáží hovořit v delším souvětím a reagovat na případné otázky. Další děti při projevu mluví potichu, špatně artikulují a volí spíše jednoslovné odpovědi. Bylo ale velmi krásné poslouchat, co by děti Ježíškovi donesly či popřály (např. by mu donesly *autodráhu, jídlo, hračky, vitamíny, aby byl zdravý, sladkosti, nějaké teplé oblečení, aby v zimě nenastydl, plyšáčky,...* a popřály by mu, *aby se měl hezky a nikdo ho nezlobil, aby byl zdravý, aby se o něj maminka s tatínkem dobře staraly,..*). Většina dětí dokázala bez problému naslouchat kamarádům. Následně jsem dětem po kruhu poslala (tichá pošta), co bych mu přinesla já. Ve třídě bylo úplné ticho a děti s napětím čekaly, až na ně přijde řada. Na závěr měly velkou radost, když se shodovalo slovo, které jsem poslala na začátku s tím, které přišlo na konci.

Nadřazené pojmy – Tato aktivita se dětem dařila a ke každé skupině slov správně určily nadřazené slovo. Pouze jim déle trvalo určit, že nadřazené slovo pro *skříň, postel, stůl* a *židle* je nábytek.

Král sedí na trůně – Říkanou k této činnosti si děti zapamatovaly velmi rychle a v průběhu hry ji správně použily. Děti bez problému přidaly mluvené slovo k pohybu. U této říkanky jsme si vyzkoušely měnit tempo v řečovém projevu. Zkoušely jsme říkanou říkat co nejpomaleji, středně rychle a co nejrychleji tak, aby nám bylo vždy dobře rozumět. Některé děti zvládaly správně artikulovat i v nejrychlejším tempu.

Evaluace tematického celku

Děti na jednotlivé aktivity z tematického celku *Tři králové* reagovaly pozitivně a po celou dobu se zapojovaly aktivně. Velmi se mi líbilo, že děti vnesly do činností i své nápady. Při dechových cvičení dýchaly na zrcátko a tím si uvědomovaly svůj dech, dále pak správně usměrňovaly dech na dlaň, čímž odfoukávaly vatu. V rámci artikulačních cvičení zlepšovaly motoriku mluvidel dle mého vzoru. Pro rozvoj sluchového vnímání úspěšně poznaly píseň *Tři králové* dle zahrané melodie na flétnu. V další aktivitě si zapamatovaly krátký text písně *Hrajeme si na Tři krále* a dokázaly ho spojit s melodií písně *Prší, prší*. Ke zpěvu pak přidaly hru na Orffovy nástroje, které umí správně používat.

Při zrakové hře poznaly změny ve třídě dle zrakové paměti a dále pak posilovaly svoji vůli. Při pohybové chvilce rozvíjely svoji hrubou motoriku, správně reagovaly na sluchový signál a následovně spolupracovaly se svými kamarády při vytváření trojic. Zvládaly základní pohybové dovednosti (běh, průpravné cviky) a orientaci v prostoru při všech částech cvičení. Děti neměly problém být po delší dobu pohybově aktivní, naopak mají cvičení a pohybové aktivity rády. Při průpravných cvičení napodobovaly jednotlivé cviky dle mého vzoru. Pro rozvoj fonologického uvědomění děti určovaly počáteční hlásku svého jména a v případě, že hlásku neznaly, společně jsme si ji určily tak, aby si ji dítě zapamatovalo. Dále hledaly slova na dané počáteční hlásky a určovaly hlásky daných slov. Určování počátečních hlásek nezvládly všechny děti. Očekávaný výstup tak nebyl u všech dětí naplněn.

Při grafomotorickém cvičení děti vedly plynulý horní oblouk, díky kterému pak vytvořily chvost komety. Děti znají příběh o Třech králích a dokáží jej stručně interpretovat dle jejich schopností. Snažily se o souvislé vyjadřování ve větách, to se však všem dětem nedařilo. Dítě dokáže přijmout informaci šepotem a předat ji dál. V neposlední řadě děti znají příklady nadřazených a podřazených slov, chápou mezi nimi dané souvislosti. Při rytmických cvičení dokáží až na výjimky doprovodit mluvené slovo pohybem, zapamatovat si krátký text, využít ho při hře a zároveň zvládají základní pohybové dovednosti. Realizace celku byla velmi příjemná a po celou dobu byla ve třídě přátelská a uvolněná atmosféra.

3.4 Závěrečná evaluace

Děti se aktivně zapojovaly do všech nabízených činností, realizovaných v rámci vybraných tematických celků. O aktivity vždy projevovaly zájem, tvořivě pracovaly a to se pozitivně projevilo i v naplňování očekávaných výstupů.

Děti po celou dobu projevovaly velký zájem o artikulační cvičení a snažily se o provádění cviků dle mého vzoru. Pokud ale nebyly artikulační cviky vhodně motivovány, děti ztrácely pozornost. Z tohoto důvodu byly cviky vždy motivovány tak, aby děti zaujaly a přirozenou cestou rozvíjely motoriku artikulačních orgánů.

Neméně zájmu projevovaly o dechová cvičení, která prováděly dle mého vzoru. Zde již byly znatelné rozdíly mezi dětmi v ovládnutí síly a plynulosti dechu. S pravidelným procvičováním dechu jsem v průběhu týdnů viděla velké zlepšení. Je třeba, aby si děti uvědomovaly svůj dech a záměrně se na něj při těchto aktivitách soustředily. Stejně jako tomu bylo u artikulačních cvičení, pokud byla dechová cvičení vhodně namotivována, probíhala formou hry a byly při nich použity různé variace pomůcek, děti velmi bavily. Cvičení, které se dětem líbilo nejvíce, bylo *pouštění lodiček* v adventním tematickém celku.

V námětech bylo také uvedeno a ověřeno několik činností zaměřených na sluchové vnímání, pozornost a sluchovou paměť. Děti bez větších problémů poznávaly zvuky, se kterými se mohou setkat v běžném životě. Zařazeny byly dále aktivity zaměřené na určování směru slyšeného zvuku, poznávání známých písní dle jejich melodií či reagování na sluchové signály při pohybových i jiných hrách. Tyto aktivity dětem nečinily větší potíže. Dále si děti dokázaly zapamatovat říkanky či písničky a dokázaly je dále reprodukovat, avšak při těchto aktivitách zaměřených na sluchovou paměť, byly mezi nimi viditelné rozdíly. Na zapamatování říkanek či písniček děti potřebovaly různé množství času a opakování.

Zrakové vnímání bylo rozvíjeno prostřednictvím her zaměřených na zrakové vnímání a zrakovou paměť. Při hře *Na krále* děti poznávaly, kdo je přikrytý pod dekou, což se jim dařilo. Dále si děti snažily zapamatovat obrázky a poté poznávaly, který z nich chybí. Tato aktivita je také velmi bavila a mimo jiné se zde projevila soutěživost mezi dětmi.

Zrakové vnímání bylo rozvíjeno i v jiných činnostech, například při grafomotorických cvičeních a pohybových hrách, kdy děti bez větších problémů reagovaly na zrakový signál. Zrakové vnímání bylo také uplatněno při popisu obrázků a při hledání změn ve třídě.

Do nabízených činností byly také zařazeny aktivity na rozvoj slovní zásoby dětí. Prostřednictvím aktivit cílených na tento rozvoj byla dětem předkládána i ta slova, se kterými neměly doposud zkušenost. Ve většině těchto případů se děti aktivně zajímaly o význam slov, která neznají. Neznámá slova jsme si vždy vysvětlily a na konci dne jsme se k nim opět vrátily, aby si je děti dostatečně upevnily. Slovní zásoba byla spontánně rozvíjena i v průběhu dne, kdy jsme si s dětmi popisovaly obrázky a věci, které nás obklopují. K dalšímu rozvoji byly využity aktivity pro seznámení s antonymy, synonymy i homonymy. Tyto aktivity byly u dětí velmi oblíbené a se zaujetím při nich aktivně pracovaly. Bylo znatelné, že děti měly z poznávání a objevování nových slov radost. Dále děti správně vytvářely zdobněliny podstatných jmen a určovaly nadřazené pojmy. V průběhu rozvíjení slovní zásoby jsem často zapojovala určování počtu slabik ve slově a následné vytleskávání, či určování první hlásky ve slově.

Jak již bylo několikrát zmíněno v jednotlivých evaluacích tematických celků, největší zájem dětí byl přirozeně projeven o pohybové činnosti. Pohybová chvilka byla vždy rozdělena do třech následujících částí – rušná část, průpravná část a pohybová hra. Při průpravném cvičení děti napodobovaly pohyb dle mého vzoru. Pokud byly cviky zajímavě motivovány, děti se do cvičení zapojovaly aktivně a s chutí. Do cvičení také často vnášely i další nápady dle své fantazie, kterými cvičení obohacovaly. Děti zvládají základní lokomoční pohyby, orientují se v prostoru a dokáží přizpůsobovat svůj pohyb rytmu. Rytmus byl často procvičován při rušných částech pohybových chvil, kdy děti reagovaly pohybem na daný rytmus a tempo. Při aktivitách jako např. *Cvičení s drakem*, děti dokázaly spojit mluvené slovo s pohybem.

V aktivitách zaměřených na rytmické cítění bylo často využito spojení říkanky s pohybem. Děti se snažily o koordinaci mluveného slova, rytmu a pohybu. V rámci rozvoje fonologického uvědomění bylo do námětů zařazeno několik aktivit zaměřených na rozklad slov na slabiky. Většina dětí dokáže správně rozložit slovo na slabiky i poznat foném na začátku slova. Fonémy uprostřed a na konci slova dělaly téměř

všem dětem potíže. Při tvoření a poznávání rýmů se děti snažily vymýšlet slova, která se rýmují a to i se zapojení své fantazie.

O grafomotorická cvičení nebyl dětmi projevován příliš velký zájem, proto zde vždy hrála velkou roli správná motivace. Například o cvičení *Skoky koně* děti nejprve neprojevovaly zájem, po slovním doprovodu říkankou se do aktivity zapojily s chutí. U většiny dětí již můžeme vidět správné držení tužky, avšak u některých z nich zatím převládá vadné držení (křečovitě držení, pěstičkový úchop, špetkový úchop s palcem). V návaznosti na správné držení tužky měly děti dostatečně uvolněnou ruku a zápěstí. Jako důležité se u dětí projevilo procvičení a uvolnění ruky před zahájením grafomotorického cvičení. U jednoho chlapce jsem se zde setkala s nevyhraněnou lateralitou. Prostřednictvím těchto cvičení děti procvičovaly například horní oblouk či spojené dolní kličky.

Při aktivitách zaměřených na vyprávění a souvislé vyjadřování se u dětí ukázaly rozdíly v komunikačních dovednostech. Některé děti nevyhledávají příležitosti k samostatnému projevu a vyjadřování, hovoří potichu a v jednoduchých větách. Děti projevovaly zájem o nabízené příběhy, kterými byly například *Legenda o svatém Martinovi* či *příběh O vánoční vločce*. Příběh vždy pozorně poslouchaly a soustředily se na něj. Většina z nich dokázala zachytit hlavní myšlenku příběhu, odpovídat na otázky spojené s příběhem a dále se snažily příběh interpretovat dle svých individuálních možností. V případě legendy o svatém Martinovi děti velmi projevovaly zájem o ilustrace, které si pečlivě prohlížely a následovně jim ulehčily vyprávět příběh dle správné posloupnosti.

Gramatické vyjadřování dětí je velmi individuální. Většina dětí se již dokáže vyjadřovat gramaticky správně, užívají správně rodu, čísla, času, tvarů, předložek a slovosledu ve větách.

Tematické celky byly tvořeny vzhledem k věku, schopnostem a dovednostem dětí. Děti se po celou dobu zapojovaly aktivně, poskytovaly mi pozitivní zpětnou vazbu a v průběhu realizace jednotlivých celků byl vidět jejich znatelný posun v jednotlivých oblastech logopedické prevence. V dalším období je potřeba zaměřit se na individuální práci s dětmi, které mají v některých oblastech problémy – držení tužky, výrazná mluva, vyprávění, fonemický sluch.

ZÁVĚR

Předškolní vzdělávání je zaměřeno na všestranný rozvoj dítěte. Pokud se pedagog řídí *Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání* v podoblasti *jazyk a řeč*, cíleně podporuje komunikační dovednosti dětí a podílí se tak na logopedické prevenci. Cílem této práce bylo poukázat, že preventivní péče v oblasti komunikačních schopností dětí může být pedagogem přirozeně zařazována do běžných tematických celků třídního vzdělávacího programu. Při plánování zmíněných celků bylo zjištěno, že zařazování aktivit podporujících logopedickou prevenci se dá zcela bez problémů integrovat do plánování vzdělávání.

Předškolní děti rády komunikují, objevují a v rámci poznávání kladou nespočet otázek. Z tohoto důvodu potřebují v dnešní uspěchané době především trpělivé posluchače a komunikační partnery, kteří jim poskytnou dostatek času a prostoru pro jejich vyjádření. Dále považuji za nutné, aby děti cítily zájem o jejich mluvní projev, byly chváleny a dostávaly pozitivní zpětnou vazbu, aby tak byly dále motivovány se v komunikačním procesu zlepšovat. V neposlední řadě děti potřebují rozvíjet slovní zásobu. K tomu je nutné, aby byly dětem popisovány věci a situace, se kterými se běžně setkávají a nemají s nimi doposud zkušenost. Vzhledem k tomu, že pedagogové mateřských škol působí na děti každý den, je důležitý způsob, jakým s nimi komunikují. Toto jsem si ověřila při realizaci tematických celků v mateřské škole, kdy byly děti šťastné, pokud dostaly dostatečný prostor pro vyjádření, bylo jim dostatečně nasloucháno, odpovídáno na jejich otázky a byla poskytnuta zpětná vazba.

Pokud jsou aktivity v jednotlivých oblastech logopedické prevence vhodně motivovány a voleny formou hry, která je dítěti nejpřirozenější, děti se do aktivit zapojují s chutí, radostí a s touhou poznávat a objevovat nové.

V průběhu realizací tematických celků bylo znatelné zlepšení dětí zejména v oblasti artikulace, práce s dechem, fonologického uvědomění a v neposlední řadě v oblasti rytmického cítění. U dětí nebyl příliš projeven zájem o grafomotorická cvičení. Jak již bylo zmíněno v úvodu této práce, po realizaci tematických celků zaměřených na logopedickou prevenci, považuji tuto prevenci jako nutnou součást předškolního vzdělávání, kterou by měl pedagog přirozeně integrovat do svého plánování.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ., 2007. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press. Dětská naučná edice. ISBN 978-80-251-1829-0.
- FLÖSSLEROVÁ, Monika, 2018. *Logochvilky, aneb, Náměty na kolektivní jazykové chvílky*. Ilustroval Helena KOŠŤÁLOVÁ. Stařeč: Infra. ISBN 978-80-86666-75-4.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X.
- HAVLÍČKOVÁ, Jana a Ilona EICHLEROVÁ, 2017. *Logopedické písničky*. Ilustroval Michaela BERGMANNOVÁ. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-3325-9.
- HORKÁ, Hana a Zora SYSLOVÁ, 2011. *Studie k předškolní pedagogice*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5467-7.
- HOROVÁ, Ladislava, 2013. *Těšíme se do školky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0506-7.
- KALEJA, Martin, 2014. *Edukace dětí předškolního věku se speciálními vzdělávacími potřebami*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7464-630-0.
- KEJKLÍČKOVÁ, Ilona, 2016. *Vady řeči u dětí: návody pro praxi*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3941-0.
- KLENKOVÁ, Jiřina, 2006. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-1110-9.
- KLENKOVÁ, Jiřina, 1997. *Kapitoly z logopedie*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-41-9.
- KLENKOVÁ, Jiřina a Helena KOLBÁBKOVÁ, 2003. *Diagnostika předškoláka: správný vývoj řeči dítěte*. Brno: MC nakladatelství. ISBN 80-239-0082-x.

KONVALINOVÁ, Kateřina, 2014. *Jaro, léto, podzim, zima, ve školce je pořád prima*. Ilustroval Edita PLICKOVÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0620-0.

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.

KUTÁLKOVÁ, Dana, 2009. *Průvodce vývojem dětské řeči: logopedická prevence*. 5., přeprac. vyd. Praha: Galén. ISBN 978-80-7262-598-7.

KUTÁLKOVÁ, Dana, 2010. *Vývoj dětské řeči krok za krokem*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3080-6.

LECHTA, Viktor, 1990. *Logopedické repetitorium*. Bratislava: SPN.

LECHTA, Viktor, 2003. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-801-5.

LIPNICKÁ, Milena, 2013. *Logopedická prevence v mateřské škole*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0381-0.

OPRAVILOVÁ, Eva, 2016. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.

PAVLOVÁ-ZAHÁLKOVÁ, Anna, Milan KANTOR a Karel OHNESORG, 1976. *Prevence poruch řeči*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Knižnice speciální pedagogiky.

PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ, 2013. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0495-4.

SOVÁK, Miloš, 1965. *Logopedie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

SOVÁK, Miloš, 1984. *Logopedie předškolního věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Knižnice sociální pedagogiky.

SVOBODOVÁ, Eva, 2007. *Obsah a formy předškolního vzdělávání*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. ISBN 978-80-7040-940-4.

SVOBODOVÁ, Eva, 2010. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-774-9.

SYSLOVÁ, Zora, 2012. *Autoevaluace v mateřské škole: cesta ke kvalitě vzdělávání*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0183-0.

ŠKODOVÁ, Eva a Ivan JEDLIČKA, 2003. *Klinická logopedie*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-546-6.

ŠTĚPÁN, Josef a Petr PETRÁŠ, 1995. *Logopedie v praxi: metodická příručka*. Praha: Septima. ISBN 80-85801-61-2.

VITÁSKOVÁ, Kateřina a Alžběta PEUTELSCHMIEDOVÁ, 2005. *Logopedie*. V Olomouci: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1088-5.

ZAJITZOVÁ, Eliška, 2011. *Předškolní vzdělávání a jeho význam pro rozvoj jazyka a řeči*. Praha: Hnutí R. ISBN 978-80-86798-14-1.

Elektronické zdroje

Brilianty.cz, 2018 [online]. Brilianty.cz 2018 [cit. 09.03.2019]. Dostupné z: <https://www.brilianty.cz/o-spercich/sperk-podle-prilezitosti/vanocni-darkey/pribeh-o-vanocni-vlocce/>

Konkretizované očekávané výstupy, 2013 [online]. MŠMT 2013 [cit. 10.01.2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/konkretizovane-ocekavane-vystupy-rvp-pv>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2018 [online]. MŠMT 2013 [cit. 10.01.2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>

RYBÁROVÁ, Eva, 2011. Potkali se... aneb tři mudrci na cestě. *Metodický portál RVP – Modul Články* [online]. 2011 [cit. 13.12.2018]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/10459/potkali-se...-aneb-tri-mudrci-na-ceste.html/>

Vyhláška o předškolním vzdělávání, 2013 [online]. MŠMT 2013 [cit. 10.01.2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43486/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Svatý Martin – fotodokumentace vybraných činností

Příloha č. 2 – Vyletěl si pyšný drak – fotodokumentace vybraných činností

Příloha. č. 3 – Adventní čas – fotodokumentace vybraných činností

Příloha č. 4 – Tři králové – fotodokumentace vybraných činností

Příloha č. 5 – Pracovní list

Příloha č. 1- Svatý Martin

Obr. č. 1

Průpravná část pohybové chvílky

Obr. č. 2

Pohybová hra na koně a stáje

Obr. č. 3

Poznávání zvuků

Obr. č. 4

Dechová cvičení s peříčky

Obr. č. 5

Pohybová hra *Martinův kůň*

Obr. č. 6

Vyprávění příběhu o sv. Martinovi

Obr. č. 7

Popis obrázků o svatém Martinovi

Obr. č. 8

Hra na víčka od přesnídávky

Příloha č. 3 - Vyletěl si pyšný drak

Obr. č. 9

Popisování obrázků počasí

Obr. č. 10

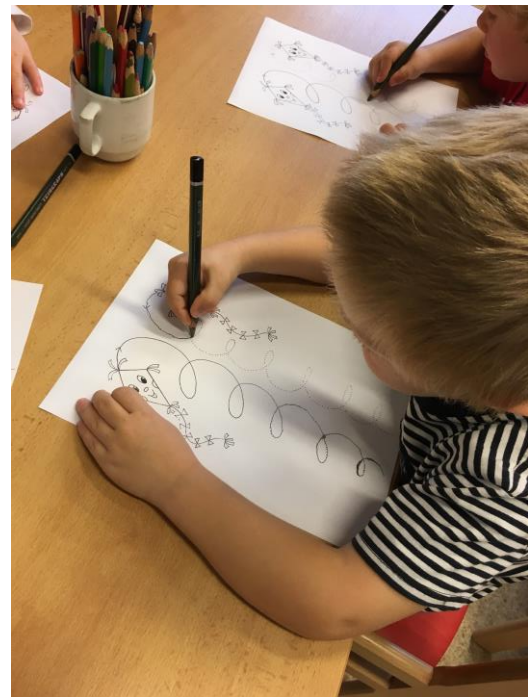
Rušná část pohybové chvílky

Obr. č. 11

Procvičení zápěstí – větrník

Obr. č. 12

Grafomotorické cvičení

Obr. č. 13

Co viděl dráček

Obr. č. 14

Co viděl dráček

Obr. č. 15

Není drak jako drak

Obr. č. 16

Není drak jako drak

Příloha č. 4 – Adventní čas

Obr. č. 16

Rušná část – *Na Mrazíka a sluníčko*

Obr. č. 17

Cvičení se sněhovou koulí

Obr. č. 18

Dechová cvičení s lodičkami

Obr. č. 19

Dechová cvičení s lodičkami

Obr. č. 20

Povídání o tradici pouštění lodiček

Obr. č. 21

Povídání o tradici pouštění lodiček

Obr. č. 22

Přenášení vloček brčkem

Obr. č. 23

Přenášení vloček brčkem

Příloha č. 4 – Tři králové

Obr. č. 24

Odkrývání komety

Obr. č. 25

Odkrývání komety

Obr. č. 26

Pohybová hra *Na kometu*

Obr. č. 27

Pohybová hra *Na kometu*

Obr. č. 28

Hra na Orffovi nástroje

Obr. č. 29

Hra na Orffovi nástroje

Obr. č. 30

Posílání informace šeptem

Obr. č. 31

Hra s pohybem *Král sedí na trůně*

Příloha č. 5 – Pracovní list

